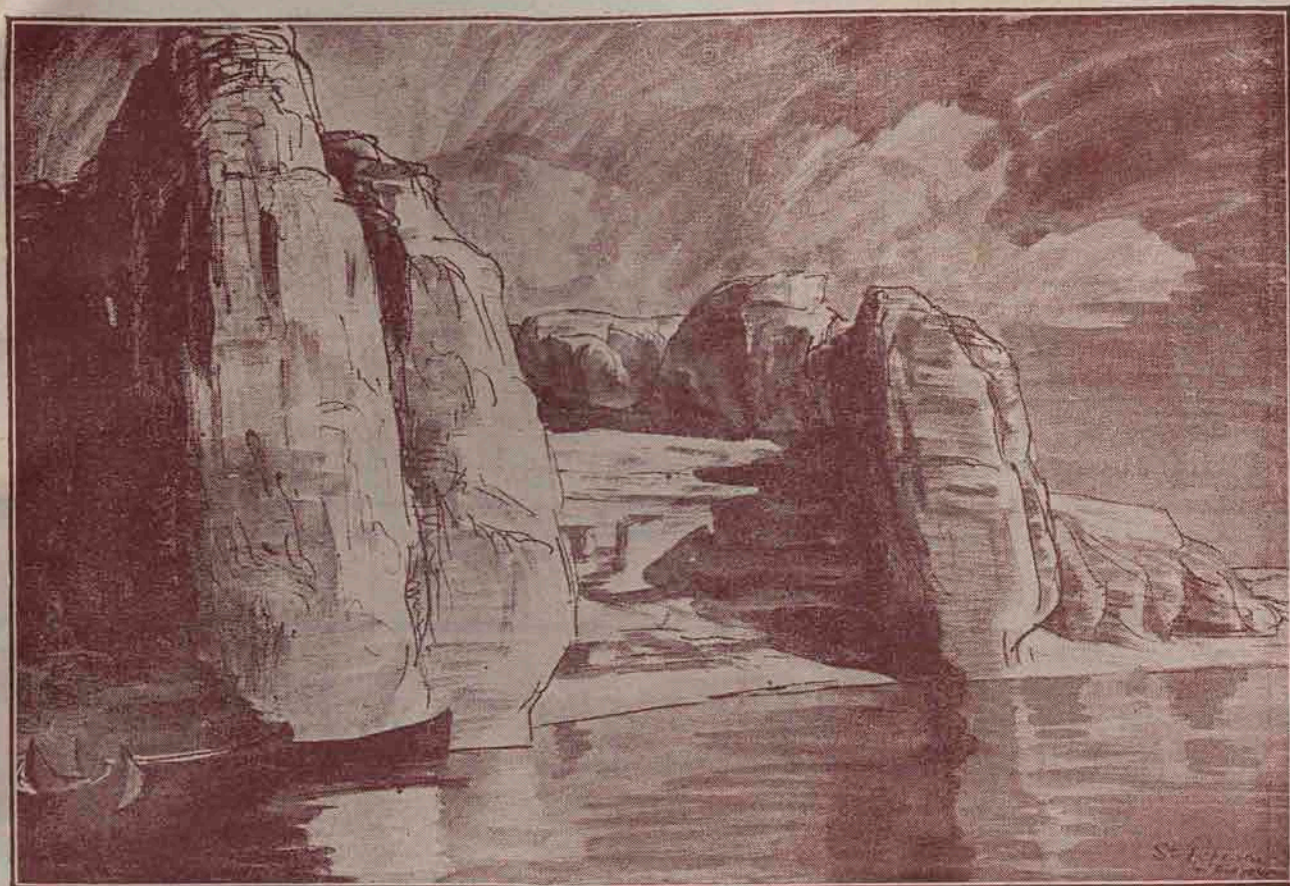

GÂNDIREA

LITERARĂ ARTISTICĂ SOCIALĂ

ANUL I. No. 14. 15 NOEMBRIE 1921

EXPOZIȚIA. ȘTEFAN POPESCU.

CUPRINSUL:

Cetatea Domnului — — — — —	Emanoil Bucuța	Viziuni — — — — —	Const. T. Stoica
— Ștefan Popescu — — — — —	Adrian Maniu	Probleme ale filosofiei	
Tăcere — — — — —	Virtilă Russu-Șirianu	ruse (Cronica ideilor) Dr. Vasile Gherasim	
Scrisorile unui răzăs — — — — —	C. Robu	Din „În Memoriam” — Tennyson — tr. P. Grimm	
Vis — — — — —	Al. O. Teodoreanu	În ritmul trenului — — — — —	Leon Feraruș
Insemnări de toamnă — — — — —	C. R. Ghiulea	Asistența socială — — — — —	Zaharie Răzașu
„Hanul drumeților” — — — — —	D. Paladi	Cronica dramatică:	
Cântecul toamnei — — — — —	Alexandru N. Nanu	București — — — — —	A. Dominic
Pământ și stele — — — — —	* * *	Cluj — — — — —	G. M.
Turbinca lui Ivan — — — — —	Ivan II. și G.		

Cărți și reviste — Cronica mărunță — Desemne de Ștefan Popescu, Victor Ion Popa.

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ
CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38
(In casele proprii) * * * (Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

(Bancă împuternicită cu finanțarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă

Primește depuneri spre fructificare } **cu 5% netto**
Primește depuneri în cont curent }

Cumpără și vinde monezi străine.

Finanțează întreprinderi agricole și industriale.

Emitte scrisori fonciare.

Acordă împrumuturi ipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.

Acordă împrumuturi cambiale.

Acordă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).

Acordă împrumuturi pe mărfuri (varante).

Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.

Secție specială pentru organizarea cooperativelor.

Secție specială pentru mașini agricole.

Secție specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

BANCA CENTRALA

pentru Industrie i Comerț, Soc. Anon. — Sediul Central, Cluj.

Capital : Lei 50.000,000

Rezerve : Lei 16.000,000

Filiale: Existente : Arad, Alba-Iulia, Hațeg, Oradea-Mare, Sibiu și Turda. — In înființare : Timișoara.

Secția de Mărfuri :

294-6...6

Cumpără și vinde, exportează și importează tot felul de mărfuri atât în cont propriu cât și în comision. Afaceri a meta.

Secție specială pentru coloniale.

Primește mărfuri în depozitele proprii în gaj și în chirie.

Secția Industrială :

Crează industrii noi.

Acordă credite la întreprinderi industriale.

Face comerț cu articole tehnice.

Secția de Bancă :

Execută tot felul de operațiuni bancare în cele mai culante condițiuni.

Cecuri, Asignate, Virimente, Incasări, Împrumuturi pe gaj, Conturi curente.

Escompt de Cambii, Cupoane, Efecte, Devize etc.

Execută plăți pe toate piețele din țară și străinătate.

Ordine de plată telegrafice.

Cumpără și vinde tot felul de monede și valute.

Primește :

DEPUNERI SPRE FRUCTIFICARE

pe Libele și în Cont Curent, bonificând cele mai urcate interese.

REDACȚIA
ȘI ADMINI-
STRAȚIA:

CALEA
REGELE
FERDINAND
No. 38
CLUJ
=

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I
No. 14

15 NOV.
1921

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50
=

APARE LA 1 ȘI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU ȘI D. I. CUCU

ȘTEFAN POPESCU

Acum câți-va ani, alături de puțini, căutam să arătăm cât de luminoasă e opera lui Luchian și ce mare fericirea să îi prinzi din viață înțelegerea. Moartea a adus pe urmă prețuirile publicului lângă aprecierile noastre. Azi arta sărbătorește o jumătate de veac din viață pe care o dorim cât mai lungă marelui pictor Ștefan Popescu. El a cucerit tainele meșteșugului său de umbră, lumină și culoare — care tot gândiri sînt — învrednicindu-se și învrednicindu-ne să îl avem în acea pleiadă glorioasă, în care puțini din cei în viață pot rămâne alături cu cei ce au fost și sunt.

Ne ademenit de răsunetul reclamei și deșertăciunilor — necunoscut am putea zice — față de meritele ce îl impun, Ștefan Popescu a pornit nu spre frământările politice ci spre acelea ale copacilor sbuciumați de furtună, spartii de fulger sau înfrunziți de primăvară. Nu a reprezentat țara la nici o conferință de pace, dar reprezintă România în arta universală, cu opere care în câteva capitale mari ale străinătății hotărâsc și croiesc hotare frumoase pentru concepția tot mai largă ce străinii trebuie să își facă de ființa și sufletul românesc. În operele sale vezi îndepărtarea de oameni, nu ca o lipsă, nici ca o mizantropie — căci peisagiile sale au viață. Și vezi iară în acele picturi apropierea de taina cea mare a firii pe care o înțelege în linii și o cântă în culori.

Lume în care copacii sunt mai mult de cât oamenii, pentru că trăiesc toate înfățișările gândului. În pădure sînt coloanele templului de smaragd al cărui călugăr e în-

CETATEA SOMNULUI

*Coboară punți pe lanțuri ruginite, și'ntr'ze zimți la foișoare
Se'naltă'n sulii în Cetatea Somnului opaite ușoare.
In raza lor o toamnă de Septemvre-și leagăntă întăia foae
Și, peste fire de păianjen plutitoare, — o trece și-o îndoaie
Ca pe o panăncet pe coardele-unei țitere aeriene,
Umplând de zumzet zarea, când aproape, plin, când subțiat, alene.*

*La pas, neauzit, pe calul cu copitele'nvelite'n pâslă,
Eu viu cu păsările negre care trec în rari bătăi de vâslă
Și singure ar ști să-mi spue, ce-i cu cele-o sută de cămle
Pornite încărcate la sălbateci în deșert de ani de zile?*

*Puțin îmi pasă azi de ni-au avut în corturi sau de nu, odorul,
Când sufletul mi-e plin de-un dor trupesc, un dor asemenea
[cu dorul*

*Corăbierilor ce sufăr de scorbut pe mările-australe —
Și n'au decât mîncări uscate! — după carnea învârtit, agale
(In frigărui de lemn cioplit rîzînd cu barda'n insule'n desime)
La jarul cu pufnit și sfârâeli de stropi de sînge și grăsimi.*

*Strîng frăul, însă calul nu m'ascultă, intră pe subț bolți în tihnă,
Și'n urma mea Cetatea Somnului închide poarta de odihnă.*

EMANOIL BUCUȚA

telegătorul; pe drumuri copacii sunt și ei drumeți și la orizont se înalță ca fumuri din cădelnița uriașe. Copacii își au după neamuri, anotimp și țară, înfățișări cărora el le desleagă graiul. Vă amintiți minunatele bazme în care câte un ales al ursitoarelor deslușia, ce vorbesc între ele păsările? El Ștefan Popescu, născut la țară ca mulți alții, a înțeles singur vie-sul fosnit de frunze și scrașnit de ramuri. Priviți sălciile blajine cum se preschimbă în vrăjitoare. Priviți tulpinele din care atât de firese se ridică spre

soare nenumărate brațe! Harul cel Dumnezeiesc, darul nedefinibil care înalță pe om deasupra semenilor, îi dă puterea ca arătându-ne el față adevărată a lucrurilor, aceea față să fie însăși adâncul.

Natura își are tainele ei de simțire. Lacrimele viței tăiate în primăvară, sângele îngroșat pe coaja molifților, izvorul și vântul, sbărciturile și străbăturile tulpinelor, tristețea vântului, pot fi tălmăcite. Pe câmpuri în munte și pe mare, din primăvară în toamnă, dureri și zămbete să întruchipează Celui ce știe

Ștefan Popescu

Peșcari

să le simtă. Pictura lui Ștefan Popescu fără să fie o poveste, povește. Peisagiul lui falnic sau tragic, e tot atât de sguduitor cât o carte bună sau un vers frumos.

Războiul alături de atâtea dureri a răpit țării pânzele pe care acest artist le pregătea pentru ziua în care erau menite tutulor, ca ori ce operă de artă. Săbii nepricepute și mâini dușmane au nimicit munca unei vieți înainte ca această muncă să fi ajuns în minunarea meritată. Și munca de ani distrusă, a refăcut-o de la război, luând curajul din însăși desnădejdie. Cum roiul întreg de albine căruia de îi iei la începutul verii fagurile să grăbește să facă altul, mai spornic, până ce nu vin fulgii săpezii, cutreerând cele mai rare și din urmă flori, artistul din restriște a făcut biruință. Plăpând în sănătate s'a afundat în mlaștinile Dunărei și luptând cu friguri și cu toate greutățile, în frigurile creațiunii a înfăptuit. Popasurile sale subț sălcii arginții și subț cele de mătase verde, mersul în luntre prin păduri înecate și arse, sate pescărești și porturi, au fost smulse din orizonturi și adâncite pe pânză.

Căutând se refacă tot cea ce cu el pierduserăm cu toții, s'a întrecut. Iată ruinele orașelor bombardate de tun. Iată cărămida desfăcută de cărămidă, spulberată din casa de eri, nimicită lângă templul ce de veacuri își mai ridică dinții frânți ai columnelor într'un mal dobrogean. Priviți copacii frânți

de luptă, și ceruri în care pentru veci se adună durerea, și valuri ce își urlă desnădejdea sau se întunecă măhnite. Privirile lui au biruit pentru privirile noastre copaci și ape, ceruri și pământuri. Voit nu căutăm să explicăm pictura lui Ștefan Popescu. La ce bun să urmărim măiestria unei așterneri de linii în perspectivele infinite. La ce să căutăm să tălmăcim în fraze acele ciocniri de culori, care sînt pentru ochi melodii. O expoziție de suflet și artă nu se explică — ca și religia — pe care numai credința o poate cerceta. Rândurile de față nu sunt pentru cumpărători ce vor să ocolească impozite — adunând tablouri valoroase — ci pentru acel tineret care caută în artă fiorul sacru. Pentru ei aceste rânduri. Veniți voi ce veți fi cu adevăr sufletul de mîine și înțelegeți pe cel de azi. Așa cum abia acum v'ați înbulzi la poarta lui Eminescu sau Grigorescu, încercați să înțelegeți pe cel ce astăzi trăiește și a cărui opere vor trăi. Înțelegeți că mai există ceva mai mare de cât valuta unei țări, arta unei țări, ce dă valuta civilizației. Înțelegeți mai mult de cât ar fi putut să o facă o cronică — priviți, recunoașteți și cinștiți pe acest pictor — și bucurați-vă că e al nostru.

El urmînd vechiului obicei românesc de a face pentru sufletul său o fântână la care să își aline setea drumeții, deschide pentru priviri însetate porțile casei sale.

ADRIAN MANIU

TĂCERE . . .

Magică noapte de vrac
Fălfăie vături de-beznă
Peste copacii-fantome . . .

Nouri pizmași amenință
Pământul, de spaimă crispat . . .

Din pieptu-i adînc, pornește pădurea
Să lase, încet, suspinu-i de ramuri,
Tăcerea,
mută, cu lacome buze căscate,
Inghite foșniri de frunze, cu sete . . .

Pierdută, o pasăre-și caută cuibul
ciripind rătăcit,
Tăcerea,
rânjind, îi gătuie glasul
Și pasărea-i mută . . .

Pe-a cerului largă cupolă de plumb:
Un tunet să bubuie'ncearcă,
Tăcerea,
îl soarbe. Mut e și cerul.

Cu'n blestem de moarte, vrea cucu-
[veaua,
Să-i sfășie trupul,
Tăcerea,
la pîndă îl sfarmă. Țipătul moare.

Eu, drumeț rătăcit,
Cu sufletul mic, cu fruntea în rece
[sudoare,
Repezi bății de inimă 'năbuș
La rădăcini de stejar . . .

Așa de năprasnică tace
Tăcerea,
Intinsă în magica noapte de vrac,
De-mi pare că hohotu-i mut,
Domnind o sfidare crudă'l aud
Ș'o văd strivind cu pas apăsător,
Văduhul ce par'că geme sub ea . . .

De spaimă, mi-s oasele moi
Și groaza făcutu-m'a vargă.
Mă'năbușe greaua
Tăcere . . .
Cumplită nevoie mă'npinge
Să svârlu în ea cu piatră de glas . . .
Tăcerea,
asprele ghiare mi-a pus în gâtlee
Și strînge în palmă sdrobotul meu
[țipăt . . .

Invins, căzut-am pe spate și văd
Tăcerea,
încuibată în noapte,
Cu fălci pe genunchi, cum rumegeă
[lacom,
Cadavre de sgomot . . .

VINTILĂ RUSSU-ȘIRIANU

SCRISORILE UNUI RĂZAȘ

• ION.

Octombrie 28 Poiana Negrei

Fața bătrânei se chinuie dureros, într'un spasmiu de plâns mut, fără lacrimi. Ochii priveau înspăimântați telegrama murdară, îmi cerșeau o nădejde și rostogolindu-se zădărnice în obiectele uscate, nu puteau stoarce izvorul de lacrimi ușurătoare. Bătrâna nu mai știa plânge.

I-am măsurat ceasurile. Până la prânz aveam încă timp să prindem trenul, peste noapte să ajungem la Iași.

Acolo aveam cunoștințe vechi, prieteni; în casa de sănătate unde a fost dus feciorul cu mintea răătăcită, va căpăta altă îngrijire.

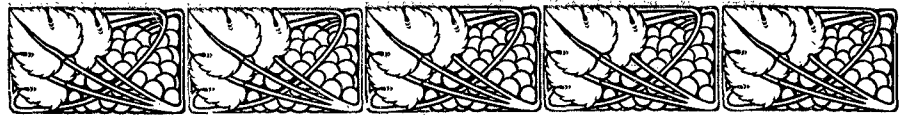
Cu voia Domnului se va îndrepta. Minunile nu mai sunt rare astăzi.

Mințeam cu seninătate și bătrâna îmi sorbea cuvintele. Nădejdea încolțea iarăși sfioasă.

Dar mințeam. Știam că bolnavul nu va mai găsi alt sfârșit decât în cămașa de forță, ori paralizat, ori pe masa de disecție. Cu o înspăimântătoare precizie, medicul îmi explicase amănunțit cum nebunia va devora fără cruțare ultimele scilipiri ale cugetului.

Prietenul meu, feciorul bătrânei, pășise definitiv în altă lume, cu demoni și dumnezei necunoscuți nouă, de unde nu mai e întoarcere.

Amăgit însă de propriile născociri, am hotărât s'o întovărășesc până la ospiciul unde nebunii își dăduseră bătăie între ei ziua împărăției in-

VIS

*In urma ta . . . pe uliți vechi . . . mă strecuram . . .
Plecau cocori . . . în zări de fum . . . se întomna . . .
Pășeam încet . . . pășeam sfios . . . în urma ta . . .
Când ai intrat . . . să mi te-arăți . . . zâmbind la geam . . .*

*Treceau drumeți . . . treceau grăbiți . . . era târziu . . .
Iar prin ogrăzi . . . țipau stejari . . . sub fereastră . . .
Eu am rămas . . . înmărmurit . . . sub geamul tău . . .
Sa'ntunecat . . . și s'a făcut . . . pustiu . . . pustiu . . .*

*Pe urmă luna . . . frunze moarte . . . surd tumult . . .
Și chipul tău . . . în discul ei . . . s'a oglindit . . .
Mi-ai aruncat . . . un trandafir . . . îngălbenit . . .
Atât a fost . . . atâta tot . . . demult . . . demult . . .*

AL. O. TEODOREANU

xistente, iar noaptea își urlă în cerul, spaima. Abia în drum, când coboram spre gară șoseaua printre copacii cu frunzele de ocră și de sânge m'a cuprins dureros întristarea. Bătrâna tăcea, cu scheletul brațelor încrucișate pe piept, cu ochii țințiți în gol. Deasupra miriștilor aspre și decolorate, unde flori violete tremurau înfiorate de vânt, norii grabnici își târau umbra. Pădurile arse de bruma toamnei zăvorau orizontul cu porți de aramă. Din

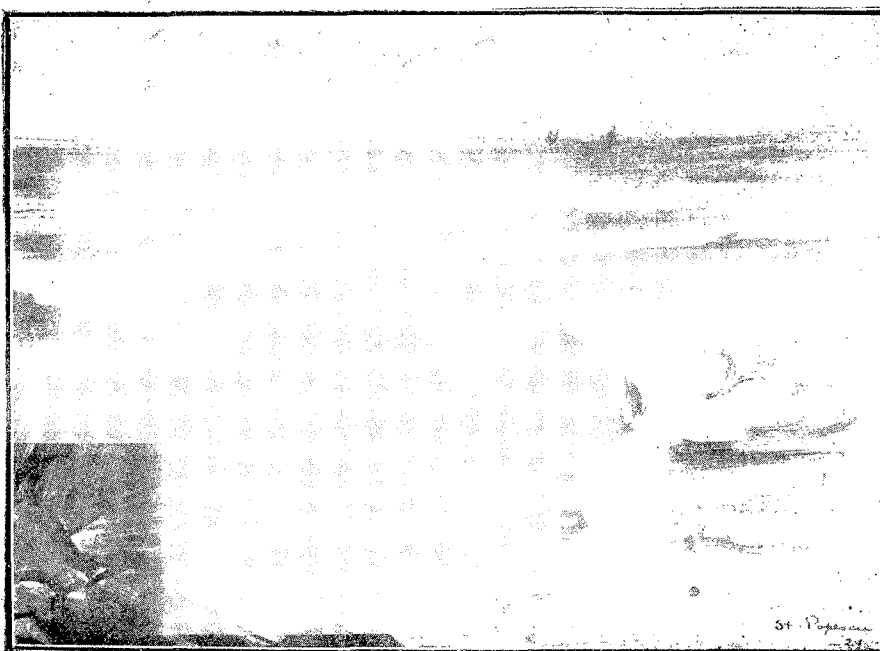
prundurile Moldovei cutreera o suflare înghețată și umedă.

De atâtea ori făcusem, împreună, drumul acesta la sfârșitul vacanțelor de odinioară! Eu coboram poate posomorit șoseaua până la halta de cărămizi roșii, de unde trenul ne purta spre tumultuoasa Capitală.

Poate întorceam ades privirea întristată îndărăt, spre ogoarele de porumb, revărsate în coasta dealurilor, spre luncile desfrunzite, spre apele răsfirate între sălcii și plopi.

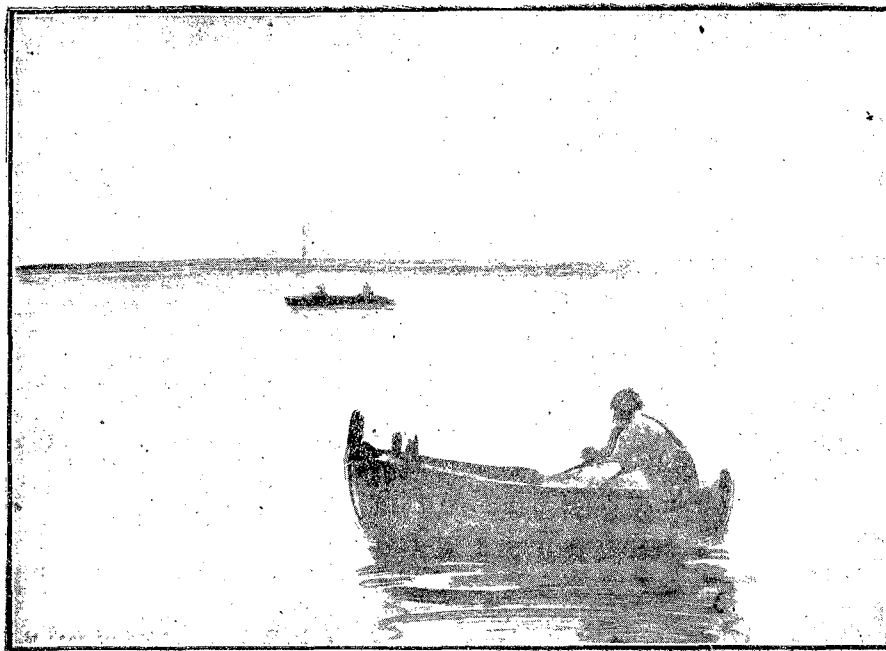
Dar tovarășul meu privea țintă înainte, respira ușurat până în adâncul plămânilor, croia planuri înfigurate și nerăbdătoare. Orașul îl hipnotiza. Pleca cuceritor ca un amant și ca un vrăjmaș. În vagonul sărac de clasa III, la lumina murdară a lămpii cu ulei pe banca galbenă de lemn, între cismele unui jandarm, care sforăia tiranic și caf-tanele negustorilor jidovi cari șopteau în jargon, neobosit tovarășul meu clădea atunci edificii ameteitoare și fragile. Asemeni căutătorilor de aur, aventurați spre ținuturi cu prodigioase filoane, nu cunoștea nici un hotăr realității. Cu un optimism plebeu și robust, cerea vieții să nu-i refuze nimic. O dorea însetat și târziu, biruită, viața părea că începe a i se supune însfârșit, îmblânzită.

Seara, când întâmplarea ne întâlnea uneori în labirintul Capitalei

Ștefan Popescu

Marea

Ștefan Popescu

Pe Dunăre

îmi strângea brațul înfigurat, târându-mă spre străzile inundate de lumina crudă a becurilor, unde mulțimea se revărsa peste trotuarele prea înguste.

Ochii se aprindeau de scânteeri halucinate.

Echipagiile cu resorturi elastice, automobilele cu lentilele farurilor orbitoare, limuzinele capitonate, în care după goamul de cristal zâmbeau cu buze mușcate de carmin, femeile; procesiunea aceasta a biruitorilor îl amețea ca o băutură puternică.

Istovit după douăsprezece ceasuri de muncă deasupra tomurilor cu știința aridă, cobora din mansarda săracă, pentru a-și pompa din spectacolul acesta crepuscular, o energie întinerită. Surâsul ademinitor al femeilor îl sfichiuia. Morga atotputernicilor îl indigna ca o provocare directă. În fiecare amurg se întorcea oțelit, după o baie răcoitoare de ură și de dorință.

Da, viața părea că i se supune, înfâșșit, imblânzită. Căci la ultima întâlnire, strâns în hainele tăiate după cel mai nou model, înfrăgezit la figură ca un adolescent, mi-a privit compătimitor sârmanul pardesiu punctat de stropi. Era fericit. Biruia. Porți noi se deschideau înainte-i. Iar pe când, cu nebuniile celei dintâi tinereți potolite mă resemnam orizontului cenușiu în care îmi târai astăzi larva, — feciorul văduvei cucerea sgomotos toate înălțimile. Știri vagi și fugare

aruncate pe un colț de scrisoare mă țineau în curent uneori.

Nu mai avea timp să urce în satul sărăciei noastre. Din depărtare, ca unui prieten docil, și obscur, rămas în urmă, simția doar din când în când, nevoia să-mi împărtășească nădejdiile. Apoi tăcu. Bătrâna nu-mi mai aduse nici o scrisoare, a cărei lectură să o asculte cu evlavie. Feciorul uita. Era puternic. Dar singur.

Singur cum l'a găsit nebunia, sorbită cine știe când, pe buzele unei femei de o noapte. Telegrama preciza dureros, nu mai era decât un sfârșit apropiat și de dorit.

Am intrat pe poarta ospiciului cu acoperișuri roșii și cu alee de salcâmi desfrunziți, în dimineața aceia plină de soare, caldă, cu mirisme jilave de fân și brazde, ca un început de primăvară. Nebunii se plimbau în halaturi albe. Pășeau cuminti pe cărările unde trosneau frunze uscate. Cerul albastru, aierul cristalin, le strecura în ochi lumina de reconvalescență.

Paznicul n-ea dus pe alei întortochiate, până la pavilionul din fund, la cei condamnați pentru totdeauna. Priviri sticloase ne săgetau printre gratii.

Dintr'un subsol răsună o melodie monotonă și jalnică. Țipete înăbușite mureau pe culoarele glaciare. Bătrâna se cutremură scuturată de un fior. Paznicul răsese:

— Aci sunt regii!

„Regii“ urlau în celule și în cămașe de forță.

Ușa unei camere scârțâi.

— Aci!

Bolnavii în halatul alb, cu spațele întors, călare pe un scaun de scânduri, strângea frâne imaginare, Ocolind pe lângă perete i-am eșit în față. Bătrâna înghenunche strângându-i mâinile: — Ioane, ioanel!

Dar nebunul întoarse ochii goi, indiferenți. Își șterse cu mână suvițele cleioase, care-i atârnavă la colțul buzelor și mână mai departe frânele-i invizibile.

În ghenunchi bătrâna îl privea obrazul tăiat de încrețituri mărunte se chinui iarăși de plâns. Stroarsă din adâncuri, o lacrimă mică, neputincioasă jalnică se rostogoli în bărbia aspră.

Nebunul răsese. Dădu din umeri.

Se întoarse să avânte mai departe, în spații nevăzute vehiculul ridicol.

Și nu știu de ce mi-am amintit deodată din mitologia pe care o buchisiam odinioară împreună; gravura unde carul lui Phaeton fiul prea îndrăzneț al Soarelui și al Clymenei, cădea trznit de mânia lui Jupiter.

C. Robul

Insemnări de Toamnă

CAPTIV

*Cum caut praf de mîngiere
În toamna plină de otravă!
Și cum mă'mpresură'n tăcere,
Singurătatea mea bolnavă!*

*Așa lumina mi se frînge
Sub pleoapa asprei tinereți,
De mi se pare că mă strînge
Tirziul trist al unei vieți.*

*În zări încearcă amintirea
Trecutul iarăși să-l străbată
Și-aștept lumina și iubirea
Ce nu mai vine ni-ci-odată.*

*Iar casa mea întristătoare,
Ca fruntea norilor sublimi,
Pecetluește sub zăvoare
Un vultur prins din înălțimi...*

C. R. GHIULEA

Abonații GÂNDIREI vor primi în tiraj special reproducere după tablourile cele mai alese din expozițiile românești de artă.

„HANUL DRUMETILOR“

Gânduri cu prilejul unei opere utile

În obiceiurile noastre a orășenilor nu se cunoaște desfătarea în mijlocul naturii. Stațiunile climatice sînt aproape fără excepțiune vizitate în vederea Cazinourilor, cu sălile lor de bulă sau „Chemin de fer“, cu străinele și straniile reprezentații de teatru, și cu saloanele de dancier, enervant și sălbatec. Excursiile, pentru că totuși vilegiaturistii fac și excursii, sînt prilej de orice altă preocupare de cît aceea educare a sufletului și corpului care e călăuză excursionistului altor țări. Noi n'avem educația adevăratei excursii, așa se explică de altfel mentalitate de mahalagiu intelectual a excursionistului român în genere, care pornește la drum cu băutura și respectivul lăutar, se entuziasmează acolo în mijlocul naturii, pe care n'o vede și nici n'o înțelege, la auzul cineștie cărei romanțe idioate, și termină prin a-și exprima stărpenia sentimentală, devastând pomii de zestrea lor de verdeață, pentru a-și împodobi grotesc vehicolul din care sbiară în drumul spre casă.

Nu mai puțin stăpînit de aceeași mentalitate dureroasă dar altfel manifestată e și exploatatorul soluului și subsoluului munților noștri darnici și răbdători. Lipsit mai totdeauna de orice respect față de sursa din care își trage averea, lacom și grăbit la câștig, el e înfinit mult mai periculos și mai greu de stăvilit de cît specimenul

anterior. Cel dintău insultă și demoralizează, cestălalt distruge, distruge fără putință de reinzestrare. principalul izvor de trainică frumusețe și mănoasă viață creiatoare.

Înainte de războiu existau în vechiul regat abia 5 sau 6 grupe de alpiniști, după câte știm. Cătiva îndrăgostiți de natură, prea puțini profesori cu respect pentru știința pe care o practică și cătiva sportsmeni luminați, se asociau și por-

niau la drum spre piscurile cu orizonturi nemărginite. Pe aceștia îi vedem astăzi adunați în asociația „Hanul drumetilor“.*) Puțini, abia vre-o două sute, dar după cît se pare hotărîți a ne trezi la o viață care aiurea de multă vreme se trăiește pe o întinsă scară.

Oamenii aceștia și-au dat seama că dacă înainte de războlu ni era permisă într'o oarecare măsură nepăsarea, astăzi cînd bună parte din bogăția munților noștri a fost hăcuită de barbaria civilizației care a călcat-o timp de doi ani, ar fi o crimă să nu-și pună experiența căpătată în timpuri de liniște și belșug în slujba salvărdării acestei prețioase rezerve naționale.

Și s'a pornit la muncă metodic și priceput. „Hanul drumetilor“ poate rivaliza în modestele ei începuturi de tînără asociație cu orice organizație similară din străinătate. Cetirea cărțuliei aceleia care sperie cu titulatura ei steieotipă — „Actul constitutiv și statute“ — este o lectură tot așa de reconfortantă ca și ozona piscurilor. Parcuri naționale unde ținuturi muntoase prototipice vor fi aparate de orice lăcomie și orice profa-

Asociație patriotică pentru răspîndirea turismului și creiarea de Parcuri Naționale în România. Sediul Central, București, str. General Manu 7.

CÂNTECUL TOAMNEI

Lui IONEL TEODOREANU

*Durerea mea e-o părăsită moară
Ce se dărâmă'n liniștea de sară,
Și care-a măcinat cîndva în vînt,
Tot dorul meu cu'ntregul lui avînt.*

*Iar peste-un lac perdut într'o pădure
Un mut și leneș zbor de-aripe sure
În mine, lin ca'nt'r'un pustiu, așterne
Tăcerea melodilor eterne! . . .*

*Și-un vag miros de frunze veștejite
C'o ceață grea se lasă de pe-un dîmb,
Căci amintirea zilelor trăite
Abia respiră'n somnul ei de plumb . . .*

*Și-acum visarea mea e-o biată moartă
Ce'n silă greu și legănat o poartă,
Pe-un drum făcut din pînclă și din scrum,
Un dric-ușor cu roatele de fum . . .*

ALEXANDRU N. NANU.

Ștefan Popescu

Sălșii

nare; construcții de drumuri și case de adăpost în sălbătăcia munților; ghiduri și sfaturi pentru o cât mai chibzuită întrebuințare a timpului în excursii; intervenții pe lângă puterile publice pentru protejarea darurilor naturii; hanuri unde căjătorul ostenit să găsească o hrană îndestulătoare, onest prețuită, un pat ospitalier și o bibliotecă la îndemâna oricui. Și câte, și câte încă! Nu-ți vine a crede.

Un vâl cald de speranțe într-o mai bună înțelegere a vieții ne flutură gândul. Realizarea în scurta vreme de la înființarea asociației, a hanului de la Sinaia ne dă încredere și avânt imaginației. Asociația nu fără oarecare căznă își va întinde ramificațiunile tot mai mult, tot mai puternic se va înfige în negura orașelor, smulgând de acolo omenirea aceea care nu știe nici ce e soarele scânteietor al munților și nici aerul plin de datătoare viață.

Va învăța tâgovățul că Dum-nica omului civilizată nu la rafenea sau la cârciumă se petrece, ci acolo de unde puterile istovite de fumul fabricii, piaful dosarelor, duhoarea claselor se întorc cu rezerve proaspete pentru săptămână ce se începe a doua zi. Și atunci vor goni spre alte târâmuri și tuberculoza, și sifilisul și podagra și ignoranța din atâtea capete.

D. PALADI.

RĂZBOIUL

PĂMÂNT ȘI STELE

Noroiul tăpile 'mpovară
(pământul vrea să ne oprească)
E tot pierdut! Vedenie amară
Ai noștrii trebuie să pribegiască.

Sînt pământ cu tine destui, pe
[totdeauna
Fie pentru noi ușoară țărâna lor.
A fost de oțel furtuna
Și calea noastră — calea robilor.

Stele. Tot, stele lucitoare.
Intre voi stele să rățăcesc.
Când cade una — ce îndrăgostit
[moare?

In August cu miile se prăbușesc.

La voi în vămile fără osândă
Păstrată'i pacea vecinicei tăceri
Noian al sorilor cu lege blândă,
Nu știți-de ale noastre pământ-
[tești dureri.

Se 'ntrebă fie care'n vorbe 'ncete
Curate stele, câți ne-om mai
[întoarce teferi?

Dar vai în spre tărie suie lung
[rachete
Purtând mânjirile omorului până'n
[luceferi.

**

BUCLUCAȘĂ TREABĂ- SCRISUL!

Un domn de la Bacău, un domn despre care nu-l știam dacă nobil sau burghez, bătrân sau tânăr și nici de-i nalt sau scund, gras sau uscat ca o idee a clientului său literar, ni-a adresat cândva o scrisoare pe care am socotit-o interesantă pentru faptul că sintetiza o mentalitate caracteristică. E vorba de pretenția unor cetitori de a se amesteca fără niciun rost și fără nici-o chemare în redacția revistei pe cere o cetesc. Pretenție ridicolă și vrednică a ocupa o singură dată spațiul „Turbinca” avându-se în vedere scopul educativ pentru care se face.

Dar domnul dela Bacău insistă. Ia chestiunea în serios și ne trimite un răspuns pe care îl așezăm cu respect — fiindcă aflăm că părintele său e bătrân — la coș. Domnul așteaptă ce așteaptă, vede că nu-i apare din nou „numele la gazetă” și ne trimite de rândul acesta o operă care are aceeași soartă. Atunci își pierde răbdarea, ne somează prin portărei să-i publicăm răspunsul, și fără a aștepta ca noi să-i primim somația, se adresează unei alte reviste pe care a socotit-o vrăjmașă nouă, o tămăie puțin așa cum făcuse cu noi în prima scrisoare ce ni-a adresat, și se prinde. Astfel scrisoarea apare în „Săgetătorul”, de unde aflăm că vom primi o somație, lucru care se confirmă câteva zile mai târziu.

Iată-l așa dar în recidivă pașol na turbinca. Și regretăm că e din nou aici. Regretăm pentru bătrânețe. Căci chiar cu somație prin portărei noi tot nu l'am fi lăsat pe dl Wagner de la Bacău să se facă pentru a doua oară ridicol în revista noastră. Dar scrisoarea a apărut în »Săgetătorul» și acolo se vede scris negru pe alb că:

„Romanele d-lui Stoican nu-s romane de seră concepute în manierismul exagerat al lui Flaubert, ci în retorta unei creații neartificializată”.

Ștefan Popescu

În Balcă

Vezi că »Săgetătorul«, care nu se ocupă de literatura neromânească nu poate fi rău impresionat de aprecierea d-lui Wagner, și nici nu poate avea vre-o răspundere când publică asemenea boliverne. Dar noi, del...

Ivan II.

*
**

Intr'un număr trecut al „Sburătorului literar“, dl George Cair publică o nuvelă: „Vedenia“. E o scrisoare pe care o domnișoară o trimete prietenei sale, explicându-i de ce nu s'a măritat până acum. Subiectul este din cele mai neobișnuite. Titlul de-altminteri încurajează îndestul pe amatorii de straniu la lectură. Și cetitorii nu sunt amăgiți. Împrejurările care au determinat pe domnișoara Nelia, așa o cheamă pe autoarea scrisoarei să renunțe definitiv la căsnicie, sunt din cele mai curioase. Atât de curioase că rămâi cu totul nedumerit dinaintea atâtor capricii bizare, câte poate să înfățișeze sufletul ornenesc. Domnișoara Nelia posedă tot ce trebuie unei fete, ca să se bucure de pretendenți desăvârșiți. Chiar găsește unul, cu care se și logodește. Băiat frumos, cochet, bogat; când îl vizitează cu tatăl ei la moșie, îl găsește supraveghind treeratul. Și ce treerat! Dar când se urcă în trăsură cu toții să pleca la conac, tânărului îi scapă un pantof. Ochii fetei văzură atunci un ciorap fin, de mătase, poate chiar cu baghete. Zadarnic. La acest spectacol amintirea ei, fugi înapoi, mult înapoi, când era fetiță la pension și când văzuse deasemeni cum unui băcan îi scăpase papucul, dând la iveală un picior grosolan îmbrăcat într'un ciorap murdar de lână, prin spărtura căruia ieșea la iveală un deget noduros, cu unghia neagră, crăpată. Atât a fost deajuns. Memoria odorantului a fost mai tare ca iubirea! Căsătoria s'a stricat numai decât, deși domnișoara Nelia, cum sincer mărturisește, avea impresia limpede că tânărul e în curent cu pedicura.

Cum se vede ciudățenia e supravizibilă. Efectul e atins și, ca fond, nuvela e deci perfectă. Sunt de remarcat doar unele lipsuri de precizie. Ast fel la începutul scrisoarei, domnișoara Nelia amintește prietenei sale, cum trecătorii își zăboveau pașii în urma lor:

„Aveau dece bieții oameni; tu, brună, cu ochi albaștri, eu blondă

auriu, cu ochii cenușii și sprâncenele îmbinate.“

Iar la sfârșit:

„Te sărut mult, mult de tot, pe zulfii tăi bălai.“

Care era deci blondă și care

brună? Am spus grăbit mai sus „lipsuri de precizie“. Neîndoindu-ne de sinceritatea povestirii d-lui Cair se impune desigur o rectificare: autorul n'a făcut decât să împingă straniul la extrem.

g.

POSTUME

VISIUNI

Privesc tablourile vechi cum dorm în taina lor
Și un trecut ce nu-l cunosc trăește-acum în mine —
Efluvii de-amintiri isbesc în saorele ruine
Ce vremea le-a săpat adînc în bronzul trecător.
O floare restignită 'n praf, un semn ascuns, un nume
Vorbesc de-un suflet ce-a visat cîndva lîngă tablouri
Și dintr'o gură moartă azi, convoiuri, vin ecouri
Să'nsuflețească rînd pe rînd relicvele postume.

Vioară'n care dorm de mult uitate, triste melodii
Odaia reaprinde-acum pe pinze stînsele lumini
Și palide priviri tresar ca niște umbre pe ruini
Să rupă grelele tăceri din masca unei veșnicii.
Surisuri ne'ntelesse ard în ochii morții și-o mină grea
Se'ntinde dintr'un strîmb tablou ce-ascunde tainic doi bătrîni
Care-au iubit și ei cîndva și'n casă-aici au fost stăpîni,
Dar n'au luat nimic plecînd din lumea asta mică, rea.

Și morții-acum pășesc solemn pe grelele covoare roase;
Ecourile se trezesc prin unghiuri și plutesc prin casă;
O ușe plînge în țîțîni și-un gol imens în funduri lasă
Să treacă morții prin odăi . . . Cu sgomote prelungi de oase
Ei se opresc în prag uimiți de-așa schimbare pe tapete —
Atîți străini în rame largi săpate'n aur greu și'n fund
Voci aspre ce-i hulesc . . . Incet, în umbră morții se ascund
Și'ncremenesc mîhniți și reci în strîmbe cadre pe părete.

Surisurile lor ce ard încremenite cad pe masă.
O carte veche stă deschisă din ziua morței aruncată.
Atunci și-au amintit bătrîni de moarte pentru 'ntîia dată
Și s'au privit mirați și palizi. Și nimeni nu era în casă
Să le deschisă iar grădina posomorită și uitată
A vieții. Singuri, albi sub lampă, în iarnă ascultau cum vîntul
Cînta — și, 'nțelegînd ce tristă e legătură cu pămîntul,
Au adormit adînc sub taina de-a-pururea nedeslegată.

Și noi vom cobori ca mine sub umedele bolți eterne,
Și în odaia noastră albă, în care dorm ca'n relicvarii
Atîtea vise de iubire, tăcerile se vor așterne.
Și vor intra străini în casă ca lupi sălbatici în vivarii
Să răscolească praful sacru de amintiri ce l-am uitat,
Grăbiți, pe trandafiri de ceară și pe tablourile reci.
Azi soarele nădejdei sacre în bronzul șubred a săpat
Lumina limpede-a vieții și pinza 'n care dormi de mult
Tresare — parcă, cu iubire, spre mine lenese te-apleci
Și eu învins alung tăcerea și te cuprind și te ascult.

Medalii mari de plumb eu simt pe frunte-mi cum apasă —
Sînt gîndurile reci ce bat aripile lor rupte,
Sînt gîndurile ce-au urcat pe stîncile abrupte
Ale trecutului — adormit de mult, aici, în casă.
Privesc tabloul tău săpat în rama grea de amintiri
Și-aș vrea ca într'un chivot scump să'nchidem visele de-acum
Cînd vom pleca bătrîni și'nvinși pe nesfîrșitul morței drum
Să nu rămînă după noi de cît parfum de trandafiri.

CONST. T. STOICA

PROBLEME ALE FILOZOFIEI RUSE

Filozofia rusă sa poate împărți în două mari grupuri: filozofia slavofililor și cea a veslerienilor*). Prima e filozofia conservativilor, a doua a progresiștilor, a revoluționarilor. Cea dintâiu e aderenta statului național rus existent (e vorba de Rusia mare ce nu trecuse încă prin revoluție), — cea de-a doua ar vrea să sehimbe cu totul înfățișarea acestui stat rus și întrucât se poate să-l nimicească.

Se va minuna, poate, cetitorul deprins cu sistemele filozofice, că am stabilit o nemijlocită legătură între filozofia rusă și politică, între gândirea abstractă și activitatea practică. Inșă în realitate, așa este. Filozofia rusă are un temeiu politic, — se poate chiar spune că problema politică e problema centrală prin care Rușii au devenit filozofi.

Prin prizma aceasta va trebui să privim problema teismului și ateismului. Teist e la Ruși acela care recunoaște pe Dumnezeu, înșă numai pe Dumnezeu! admis de biserica rusă-bizantină; — teistul trebuie să recunoască prin urmare, și această biserică. Fiind înșă biserica cel mai puternic și neapăratul sprijin al statului, teistul trebuie să recunoască și statul ca organizațiune așezată de Dumnezeu, — iară pe țar care e și capul bisericii, fiind pus de D-zeu drept locțiitorul său pe pământ, teistul trebuie să-l venerateze ca pe un sfânt.

Biserica bizantină înșă n'a putut cuceri masele poporului. In cursul atâtor veacuri poporul a rămas cu credința cea veche, păgână. Din acești credincioși s'a format mai târziu secta „rascolniki“ care s'a pus în opoziție atât cu biserica oficială, cât și cu reformele după modelul

*) Slavofili este un nume dat concepției, că binele și mântuirea Rusiei și a întregii omeniri, trebuie căutate în Rusia, pe când veslerismul se bazează pe concepția că Rusia se va înălța numai cu ajutorul Vestului, cu cel al Europei; programul lor e continuarea reformelor lui Petru cel Mare.

DIN „IN MEMORIAM“

DE TENNYSON

*E calm dimineața, n'auzi nici un șopot,
Un calm potrivit cu o calmă durere,
Din când în când numai o frunză ce plere
Căzând veștejită, e singurul zgomot.*

*E calm peste codrul ce'n zare se pierde,
E pace adâncă și jos și'n tării,
Pe rouă și pe funigeli — argintii
Intinși peste fondul de aur și verde.*

*E calm și lumină pe'ntinsa câmpie
Și toamna se lasă pe miriști, pe sate,
Pe'nalte bisericei, pe deal, peste toate,
Pân'colo departe la marea-argintie.*

*Un calm stăpânește profund toată zarea,
Vr'o frunză'nroșită stă gata — a cădea.
Și dacă e calm și în inima mea
E calmul ce mi l-a adus desperarea.*

Tradusă din englezește de
P. GRIMM

vestic pe care le-a introdus Petru cel Mare (1689—1725) în statul Rus.

Acest împărat a înțeles că statul rusesc nu mai poate rămâne cu organizația cea veche; el fu primul împărat al Rusiei care introduse în țară reforme însemnate și radicale. — Biserica o subordonă statului, — propaganda raskolnicilor o suprimă. Deaceea nu ne vom mira de călugării corserativi ce îl credeau o întrupare a lui Anticrist.

Aceeași țintă — europeanizarea Rusiei — o urmăresc și țarii următori: Caterina II avea o cultură europeană și voia să ridice statul rus la o înălțime mai mare, chiar decât se aflau statele europene învecinate. Aceasta se putea înfăptui numai, suprimând orice libertate. Astfel începu să se audă din ce în ce mai deslușit murmurul nemulțumirii; era murmurul celor asupriți împotriva absolutismului. Cel ce-și arăta pe față nemulțumirea, ajungea în temniță, era exilat, sau condamnat la moarte.

Vestlerismul e curentul care se formează împotriva organizației sta-

tului absolutistic și împotriva bisericii absolutiste. Aderenții săi sînt deci ateștii, dar ateismul lor e mai mult o concepție socială decât religioasă. In timpul lui Nicolai I (1825-1854) curentul se precizează. Tot în acel timp își formulară și slavofili programul lor.

Ivan Kirejewski*) este întemeietorul slavofilismului. Sistemul filozofic și l'a plăsmuit sub influența lui Schelling. In tinerețe era încântat de cultura vestică așa cum au aplicat-o și lășit-o în Rusia Petru cel Mare și Caterina II. E bine ca Rușii să primească cultura Vestului fără multă răzgândire. Concepția aceasta și-a substituit-o încetul cu încetul prin alta scoasă din cărțile sfinților Părinți și din discuțiile sale cu călugării ruși. Intre Europa și Rusia el constată o mare deosebire: Rusia a păstrat credința adevărată (e vorba de credința în Dumnezeu), credința revelată, — Europa, dimpotrivă, a alterat-o, raționalizând-o. Pretutindeni, în stat, în biserică, în drept, în familie, se

*) 1806—1856.

pot constată deosebiri între Rusia și Europa.

Dar și sufletește se deosebește rusul de european. Întâiul e duhliu, unit cu sine, conștiința îi hărăzește liniște sufletească, cu toate că nu arareori se convinge de imperfecțiunea sa... Europeanul înclină spre scepticism și necredință. Fără credință însă, omul e destinat pieirii.

Dela începutul istoriei și până acuma se constată contrastele acestor două lumi: Roma și Atena, mai târziu Roma creștină și Constantinopolul creștin. Oricât de departe am pătrunde în trecutul popoarelor din Vest, pretutindeni și oricând ne bat la ochi: *raționalismul* care la Hume, Kant, Fichte și Hegel și-au ajuns culmea: și, prin tot timpul acesta, în Vest, individul joacă rolul unui stat în stat, — al unui *microcosmos* în *macrocosmos*.

Cu totul altfel e în Est. Religia înseamnă aici, în contrast cu raționalismul vestic, o înălțare mistică. Inclinarea aceasta spre misticism a fost împrumutată de ruși, de-a dreptul din Bizanț. *Smerenia* e virtutea cea mai înaltă a Rusului, iar *trufia* a omului din Vest.

Cum s'ar putea înlătura diferențele acestea atât de izbitoare? De tot frapantă e soluțiunea problemei acesteia: mântuirea de chinurile sufletești, în cari ne-a scufundat în Vest rațiunea critică, s'ar putea afla prin „reîntoarcerea“ la credință, — la intuiție, care ne duce după părerea lui Kirejewskij, la cea mai desăvârșită liniște sufletească și la unitatea tuturor puterilor spirituale. Cele mai înalte adevăruri religioase nu se pot înțelege cu rațiunea, ele se pot descoperi *numai prin intuiție*, adică prin estaz intelectual, prin o transcendență a ființei noastre. Schelling a încercat metoda aceasta și deaceea el e cel mai potrivit model pentru filosofia rusă. Religia revelată de Dzeu trebuie păstrată fără nici o alterare; Dumnezeu este o ființă în trei fețe.

Din toate, câte s'au spus până acum, vom înțelege ușor de ce, pentru filosoful nostru, idealul bisericii viitoare îl formează biserica vechilor Ruși și de ce „mușicul“ rus prezintă pe creștinul ideal. Rușii trebuie să ajungă în fruntea întregii omeniri. Pentru ce? Toate popoarele din Vest și-au trăit traiul, cultura lor e pe patul de moarte. Pentru a mai putea exista, ele trebuie să accepte hegemonia Rusiei. Rusia a primit cultura dela toate celelalte națiuni și e superioară Vestului prin

IN RITMUL TRENULUI

*Un amurg lîntștit ca un suflet curat
Pe care trenul, în sbor, l-a turburat
Cu sgomotul de fier,
Cu fumul împletit pornind spre cer,
Cu durerile călătorilor grăbiți,
Cu încrederea celor fericiți.*

*Un amurg pe care îl văd prin fereastră
O nesfârșire albastră,
O apă de argint,
Dealuri de mîrgărint,
O pădure de aramă . . .
Un amurg dulce ca sinul de mamă.*

*O binecuvîntare
Pe care o înțeleg cât e de mare
Cum intră prin fereastra vagonului
[meu:
O privire blîndă dela Dumnezeu.*

*Departe,
Ca într'o carte,
O casă în fel de fel de culori:
Roșul luat din zori
Și galbenul din flori
Și verdele din ochii de femei
Și diamantul din scînteii —
Cum soarele scapără'n ferestrele ei.
O casă pașnică — un biet cămin
Atît de frumos, atît de senin,
In care vieți sălășluesc
Oameni ca mine cu rost pămîntesc,
Oameni ca mine cu dor călător,
Oameni ce speră, iubesc și mor . . .*

*Vieață! Vieață! Vis neîmplinit,
Cale veșnică spre infinit,
Un tren ce-aleargă pe drumul ceres
Te simt, te pipăi, te trăesc!*

*Dar vai, ce țintă-i către sfârșit?
Vezi, noaptea pătrunde'n vagonu-
[adormit
LEON FERARU*

însușirile amintite mai sus. Dar poporul rus mai are o calitate mare, prin care se deosebește cu totul de celelalte popoare europene, și anume: iubirea de pace. Aceasta corespunde mai bine *iubirii apropiului* din credința creștină și prin urmare e un motiv mai mult pentru ca Rușii să primească conducerea întregii omenimi.

În cele ce urmează câteva cuvinte despre reprezentantul celeilalte direcții filosofice ruse: *Vissarion Grigorovic Belinskij*.

În viața lui se pot de asemenea constata mai multe epoce. Influențat de Schelling, la început e mai mult slavofil, apoi, captivat de Hegel, preamărește pe țar, și-l pune pe o treaptă cu Dumnezeu și cu națiunea. Tot sub influența lui Hegel, formulează contrastul între

felul de a fi și de a cunoaște *subiectiv* (individual și întâmplător) și *obiectiv* (general și necesar). Primul caz duce în ultimile sale consecințe la *solipsism* și la *crimă*, al doilea la *superstiție*. Amândouă sunt rele. Deaceea amândouă trebuie combinate. Căci, dacă aplicăm în politică principiul metafizicei hegeliane, amintit mai sus, am fi solicitați să recunoaștem numai pe țar ca întrupare a obiectivului și a necesității absolute. Cu ce drept, se întreabă Belinsky? Tot atât de bine se pot declara Napoleon sau Robespierre reprezentanți ai absolutului. Din punct de vedere istoric-filosofic și revoluțiile sunt necesare.

Belinsky împacă subiectivismul cu obiectivismul — cu ajutorul filozofiei lui Feherbach. Omul își e sie-și Dumnezeu. Prin urmare după ce Dumnezeu ceres s'a prăbușit, trebuie să cadă și locțiitorul său pămîntesc: președintele republicei e declarat mai bun decât țarul. Astfel devine Belinsky — progresist și revoluționar.

Ca vestlerian Belinsky e un dușman al misticismului ortodox. Nu de misticism are Rusia nevoie ci de legi cari corespund minții sănătoase și dreptății. Deci dreptate atât omului singuratic cât și maselor largi ale poporului. Cugetătorul nostru nu vrea numai să distrugă, ca mulți alți vestlerii ci vrea să și construiască și să creeze lucruri nouă. Kirejevskij a căutat refugiu de scepticism în *intuiția mistică*, — Belinskij în *activitate*, în *creare*. Și totuși era de o religiozitate profundă. Era numai adversarul Dumnezeului bisericesc, nu însă împotriva lui Dumnezeu. El credea în puterea dumnezească a științei, în progresul inevitabil al omenirii, care va zmulge cu sine și Rusia.

Slavofiliile sunt naționaliști: ești om numai fiind Rus, German, Francez etc., — vestlerii sunt cosmopoliti. Pentru cei dintâi cele mai înalte virtuți sunt smerenia și adâncirea în adevărurile biblice, — cei din urmă spun că nu-i altă virtute mai înaltă decât fapta; prin fapte vreau ei să agonisească cele mai mari bunuri pentru omenire: egalitatea și dreptatea.

Dr. VASILE GHERASIM.

Abonați-vă la GÂNDIREA. În curând vom aduce îmbunătățiri, vom mări numărul paginilor, vom crea rubrici noi și vom adăoga suplimente ilustrate. Costul exemplarului va fi urcat, abonamentul va rămâne același.

ASISTENȚA SOCIALĂ.

Problema așezării pe baze solide a societății românești.

Problema asistenței sociale a fost până acum, în special în vechiul regat, cu desăvârșire ignorată. Societăți de binefacere au fost și sînt încă din belșug. Nu e oraș unde o astfel de societate să nu existe. Dar „binefacerea“ era un sport pentru cuconetul fără prea multă ocupație acasă, prilej de îndelungi ședințe în cari se puneau la cale cancanurile târgului, și de sgomotoase serbări și baluri, de pe urma cărora revenia scopului aproape invariabil sume ridicale; iar cum se împărțiau aceste sume niciodată nu s'a putut ști. E destul că acest sistem de binefacere ajunzese complect compromis. Nimeni nu mai dădea obolul său, pentru că avea certitudinea că se despoaie fără folos.

În spiritul nației noastre milostenia este totuși un sentiment puternic. Trecutul istoric ne stă la îndemână. Acele admirabile așezăminte de binefacere pe cari le găsim aproape pretutindeni în orașele Moldovei, Munteniei și Olteniei, în egală extindere, fac dovada unui larg humanitarism. N'a fost domnitor cu dare de mână sau boer cuprins care să nu fi înzestrat târgul drag lui cu o clădire spitalicească sau un azil de bătrâni și copii. Epitropia Casei Sfântului Spiridon din Iași cu atâtea ramificații în Moldova și Basarabia, Eforia Așezămintelor Brâncovenesti și cea a Spitalelor Civile din București, sînt instituțiuni umanitare de cea mai românească concepție.

Străinătatea aceea a apusului la care cu drept cuvânt alergăm după învățăminte, deși adeseori abuzăm, nu ne poate da nici o pildă care să poată sta alături.

Dar toate aceste așezăminte nu cuprind ceea ce trebuie înțeles prin asistență socială. Create în decursul vremii și desăvârșite odată cu ea, ele au rămas totuși instituții ale unei nații care nu-și avea o viață socială în înțelesul modern

al cuvântului. Ajutorul medical gratuit până la absurd, evident ni-a fost de mult folos. Așezămintele spitalicești ale epitropiilor și eforiilor ni-a dat un corp medical respectat în țările apusului, și instituțiuni de învidiat.

Opera de asistență socială cere mai mult. Ajutorul medical folosește numai în parte și nu contribuie cu nimic la educația socială pe care o urmărești asistența. Și la noi abia astăzi după războiul care ni-a strâns toate forțele etnice în aceleași hotare se închiagă o alcătuire socială reală. Rolul asistenței în aceste împrejurări e covârșitor; iar ea nu poate să rămână ca mai înainte pe mâna tuturor capriciilor și imaginațiilor, oricât de bine intenționate ar fi ele — și nici redusă la activitatea unilaterală a asistenței medicale.

Trăim în cea mai desăvârșită ignorare a condițiilor de viață civilizată. Mamele nu știu nici să nască nici să crească copii. Pruncii dacă nu mor înainte de a ajunge la școală, devin în cazuri covârșitor de numeroase, puberți schilozi și oameni îmbătrâniți înainte de vreme. Puericultura e necunoscută în țara românească; iar aceea mentalitate condamnabilă domnește pretutindeni, în casa țaranului ca și a orășanului, la muncitorul manual ca și intelectual: rușinea de a ști. E caracteristic în această privință răspunsul ministerului instrucțiunii la o adresă a departamentului muncii și ocrotirilor sociale, pe care printr'o fericită întâmplare l'am avut în mână.

Ministerul muncii și ocrotirilor sociale făcuse propunere înaltei autorități a învățămîntului, să se introducă dela clasa a V-a a școlilor de fete ca obiect de învățămînt, puericultura. La care ministerul instrucțiunii a răspuns, credem, pentru că cităm din memorie, aproape testual:

„Deșteptarea atenției asupra chestiunilor de acest fel — maternitate, igienă feminină ect. N. A. — strâns legate de cele sexuale, la epoca critică a vârstei lor ni se pare nepotrivită.

„Ar fi mai nemerită vizitarea unui spital sau unui azil de lehuze, în grupuri mici sau chiar petrecerea unui timp oarecare într'o astfel de instituție“.

E clar. Rușinea de a cunoaște, aceea predicată criminală care ne stăpânește a putut orbi până într'atât cea mai înaltă insti-

tuție a înțelegerii încât s'a putut da un răspuns ca acesta. Se respinze învățămîntul ca periculos, se admite însă practica. Doamne! dar tocmai practica aceea ne înspăimîntată mai mult, pentru că ea nu se face după o prealabilă și binefăcătoare pregătire. Burlescul contradictoriului răspuns al ministerului de instrucțiune e foarte esplicabil, nu însă și iremediabil. Și contra mentalității care l'a formulat trebuie luptat în toate straturile societății noastre.

Rolul educativ al asistenței sociale îl găsim pretutindeni. Problema vagabondajului și cerșetoriei cu vaste subzidii de ordin moral; chestiunea azilelor de bătrâni neputincioși și sărac; a orfelinatelor și coloniilor de infirmi, atâtea și atâtea mari probleme de cari atârnă în viitor trăinicia așezării societății noastre, iată opera asistenței sociale. De natură primordială din punct de vedere moral, utilă și imediată pentru fiziologia Individului colectivității românești, delicată, grea și costivitoare, ea nu poate fi dusă la bun rezultat decât de către stat, căci numai statul poate dispune de toate mijloacele, bani și oameni pricepuți.

S'a criticat într'o vreme înființarea ministerului muncii și asistenței sociale ca inutilă. Nu există instituție de mai mare și însemnată utilitate astăzi decât acest minister, alături de cel al învățămîntului și cel al industriei și comerțului. În sarcina acestor înalte instituții, și de ele, depinde întreaga refacere, și nu refacere ci zidire cu totul nouă, a vieții noastre de stat. De cum se vor construi temelile de astăzi depinde soliditatea întregului nostru edificiu social. Și fiindcă nu e locul ca în acest articol de generalități se ne ocupăm și de celelalte două probleme sociale, învățămîntul și averea națională, rămâne să atragem încă odată atenția asupra întregii probleme de asistență socială în toată complexitatea și însemnătatea ei, în credința că vom fi făcut o treabă folositoare.

ZAHARIE RĂZAȘUL

S. Ittu & Comp.
export-import

Centrala: București
Filiala: Cluj, str. Memorand. Nr. 3

CRONICA TEATRALĂ

București, 4 Noembrie.

În sfârșit, Timpul pieselor franceze de boulevard pare c'a trecut. Teatrul francez, în producțiunea lui din ultimele 2 decenii, care documenta numai perfecțiunea, și ea deseori dubioasă, a unui meșteșug merit să acopere seceta inspirației dramatice; această dramaturgie care alimenta cu adulterurile ei, din ce în ce mai plictisitoare, mai toate teatrele Capitalei își ia încetul cu încetul drumul înapoi în patria ei,

Afară de Compania Dramatică »M. Voiculescu« care a jucat numai scurt timp la Teatrul Lyric »Copil din Flori« de H. Botaille, fără succes și »Regele« de De Flers și Caillavet, cu mult succes, însă asta numai grație marelui actor Morțiu care a făcut dintr'o operetă fără muzică o comedie de moravuri, o satiră; afară de aceste 2 piese din repertoriul »parizian«, toate teatrele din Capitală ce străduesc să-și formeze un repertoriu merit să justifice, măcar într'o mică măsură, propoziția: »Teatrul este o instituție de cultură.«

Astfel Teatrul Național s'a hotărât după »Rata Sălbatecă« care s'a jucat în cele 2 stagioni trecute cu mare succes, să monteze acum »Nora«. Pieseile lui Ibsen, care demult de când face parte din toate repertoriile teatrale ale Apusului, au început aproape a eși din modă, devin la noi de abia acum la modă. În sfârșit! Mai bine mai târziu, decât niciodată. Într'adevăr »Nora« lui Ibsen atrage — cu toată insuficiența interpretării — la fiecare spectacol un public *payant* atât de mare, cum rareori l'a cuprins Teatrul Național. Asta datorită atmosferei specific ibseniene pe care mâna mult dibace a dlui P. Gusty a știut s'o imprime spectacolului.

Judecând după atenția încordată cu care urmărește spectacolul și liniștea cu care primește surpriza sufletului Norei, s'ar părea că publicul înțelege resortul sufletesc care-o determină să-și părăsească

ceia ce justifică existența ei: copiii, bărbatul, căminul, — nu pentru ca să fugă cu un amant, — ci, iluminată subit de-o mare idee morală, să plece, pentru ca să scape de minciuna socială în care a trăit toată viața, să plece, ca să caute adevărul și să-și desăvârșească personalitatea ei *de om*.

Această nefirească și de aceea cu atât mai captivantă desolidarizare a inteligenții ei de sex; această victorie imposibilă a avea, dar aci demonstrată nu prin vorbe, ci prin fapta vieții, a Spiritului asupra materiei; această iluziei, sugerată prin cea mai savantă tehnică, care deschide sufletului femeesc porțile pe veci închise ale uriașelor posibilități umane, — nu numai feminine; — idealitatea femeii din această piesă, rostogolită peste mediocritatea ei reală și peste noi, — iată ce ne cucerește și ne îndeamnă pe toți s'o admirăm și s'o iubim pe Nora, chiar atunci când — n'o credem sau n'o admitem.

Alternativ cu »Nora« și cu alte piese mai vechi se joacă acum la Național o reluare: »Casa de lut«, dramă socială în 3 acte de Em. Fabre. Desbinarea între copii născuți, în 2 căsătorii, de aceiași mamă, e împletită într'o acțiune dramatică neobișnuit de vie și progresează firesc până la copleșirea nefericitei mame. Piesa, duioasă și vătuită cu morală: nedreptatea socială, — place publicului. Noi aplaudăm această reluare, fiindcă a dat prilejul Dșoarei Angela Lunescu, unui frumos temperament dramatic de o forță primitivă, de-a obține un mare succes și de-a se supune Direcțiunei Teatrului Național, care a ținut-o sistematic — verificăm acum cu câtă nedreptate — departe de rampă.

Direcțiunea Teatrului Regina Maria, vrând să înlăture obișnuințele ce i-se aduceau, că nu sprijină literatura dramatică originală, cu toate că s'a îmbogățit atât, încât ar putea zicea o piesă, două, românească pe an — destul de... prudentă ca să nu încerce o piesă de un tânăr autor necunoscut, — a desgropat acum puternica dramă, »Suprema Forță« a decedatului și culegătorului de succese de altă dată, Haratamb Lecca. Piesa montată și făcută cu îngrijire s'a dovedit a fi atât de bine construită, încât rezistă și astăzi cu succes, gustului oare cum mai

ridicat al publicului de după război.

Iar Teatrul Popular își împlinește programul: pentru a face educația teatrală a maselor, el prezintă câte o melodramă ieftină și o piesă mică de mare literatură, Prima e sosul pe gustul mulțimii care trebuie să-i facă digestibil alimentul rafinat de pe urmă. E un sistem pedagogic care în alte împrejurări s'a dovedit eficace? Fi-va și'n cazul acesta? Oricum inițiativa e admirabilă. După melodrama »Legea Iertării«, acest teatru reprezintă acum poema »Gringoire«, — pe acest nerod sublim care, flămând și rătăcitor, vestește totuși lumii sătule și stabile în mediocritatea ei — eterna frumusețe a poeziei, — împreună cu satira veșnic nouă și puternică a părintelui Caragiale: »O noapte furtunoasă«. De dragul acestora primim și »Legea Iertării«. În »Gringoire-ul« lui Banville, tânărul actor Semo a avut prilejul să se releve ca un element bun pentru teatru, iar în Noaptea Furtunoasă marele Brezeanu ne-a dăruit bucuria de a-l revedea într'unul din succesele sale neuite.

Astfel mișcarea teatrală a Capitalei se intensifică mereu.

Alături de piese clasice se anunță pentru actuala stagiune câte va piese originale, nouă dintre care pe unele se pune mare nădejde.

Bucureștii încep a deveni și din punct de vedere cultural Capitala României mărite.

A. DOMINIC.

TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ: Heidelbergul de altă dată; Turneul Soreanu. Institutorii și Rata sălbatecă.

»Heidelbergul de altă dată« a fost un eveniment pentru stagiunea actuală. Rareori s'au văzut atâta public și atâta entuziasm. Studentimea clujană, care par'că se dedicase exclusiv sărbătoririi artiștilor dela operă, de astădată umplea sala, trista sală a reprezentațiilor de dramă, cu sgomot tineresc și voie bună. Aplauzele nu mai conteneau. Mayer-Förster și-a asigurat pentru totdeauna o clacă, de care nu va fi trădat nici odată. Ca și muzica lui Verdi, piesa aceasta se va bucura veșnic de frumoase primiri; la o anumită vârstă banalitatea melodramatică și dulcegăria inestetică nu vor putea clinti cătuși de puțin gusturi profund înrădăcinate, de esență atavică. Sunt epoci

în viață când melodia de flașnetă, te impresionează mai adânc, decât cea mai puternică simfonie. Mai mult s'au mai puțin, mai mascat avem cu toții în sângele nostru predispoziții spre vodevil.

Vivacitatea tinerească din sală dovedea cu prisosință că Heidelbergul nu era numai de altă dată. El există și-acuma, cum va exista de-apururi.

»De altă dată« este o simplă codiță de efect. Frumusețea unui trecut, care n'are să se mai întoarcă niciodată, a îmbiat întotdeauna pe autorii literari. În timpurile din urmă, specularea acestei falsități a devenit de-o constantă obsedantă. Trecutul firește nu se mai întoarce; dar frumusețea vieții este aceeași în toate vremurile. Sunt numai neînsemnate deosebiri de formă, de expresie. Dar acestea nu vor forma nici odată nucleul, temelia persistentă a unei opere de artă. Vor fi ca și în viață, simple ornamente.

»Heidelbergul de altă dată« trăiește nu pentru că păstrează în sine splendoarea unor privilegii, unor procese sufletești fără posibilitate de revenire. Căci așa ceva este imposibil. Și numai de Complicații sufletești nu se prea bucură piesa lui Mayer-Förster. »Heidelbergul de altă dată« va plăcea întotdeauna pentru că are într-o măsură mai acceptabilă farmecul unei banalități, care, pentru o anumită vârstă, însemnează ceva mai mult decât atâta.

Turneul Soreanu ne-a adus două piese. Una „Institutorii“ lui Otto Ernst, pe care ne-a dat-o și teatrul nostru anul trecut cu o interpretare, ce, exceptând apariția lui Soreanu, putem spune că întreaga pe-a actorilor bucureșteni — și „Rața sălbatecă“. Sala goală la prima reprezentare, a fost supraîncărcată la a doua. Dar succesul n'a fost prea strălucit. Unii au aruncat vina pe jocul actorilor: alții pe nepregătirea celei mai mari părți din public pentru Ibsen. În parte și unii și alții aveau dreptate. Dar e o greșală a aștepta dela o piesă ibseniană, ori cât de desăvârșit interpretată, succese răsunătoare. E o greșală apoi - a pretinde că dramaturgul norvegian e tot atât de dificil la înțeles, ca bună oară teoria lui Einstein. Nu trebuie numai decât să fii specialist în teatrul nordic ca să pricepi „Rața sălbatecă“.

Dar Ibsen n'are efecte calcu-

late și nici lovituri neașteptate. Teatrul său deși, cum se spune, de idei, nu este, eșă de spectaculos, ca bunăoară teatrul de idei al dlui Victor Eftimiu, al cărui „Prometeu“ a fost primit cu multă zarvă de publicul maghiar din Cluj.

Însă teatrul celui dintâi, pune oare cum pe gânduri pe spectator. Mai puțin clar decât dl Eftimiu, dacă vreți, Ibsen lasă pe mulți privitori, incomplect dumeriți la sfârșitul actului. Aplauzele nu izbucnesc deci spontan odată cu căderea cortinei; iar când omul s'a lămurit ajutat de o țigare le fumoaar, (la Cluj, un eufemism, de altfel) e prea târziu ca să mai plesnească din palme.

Sunt apoi nuanțe, ce se degajează din dialogurile dramaturgului scandinav, care-ți procură dispoziții sufletești puțin propice pentru aplauze și entusiasm. Așa că e cu totul eronat a susține că dacă Ibsen e mare; după o reprezentare a piesei, lumea trebuie să cadă în delir.

De s'a înțeles atâta la Cluj, „Rața sălbatecă“, precum a fost aplaudată, putem spune că publicul nostru era ibsenian fără să știe, — iar interpretarea n'a lăsat nimic de dorit. Vorbim firește de ansamblu și nu de dl Soreanu, care ne-a dat un lalmar Ekdal minunat.

g. m.

MICA BIBLIE cu chipuri pentru trebuința creștinilor vrâstnici a școlărilor și a copiilor, alcătuită de Nicodem episcopul Hușilor, Arhim. Iuliu Scriban și Iconom. Pavel Savin. Ediția II, Ed. Viața Românească, București — 34 lei.

Sistemul nostru de educație întrebuințat atât în familie cât și în școală exclude orice preocupare de ordin sufletesc moral. Copilului i se spune orice și despre orice. „Doamne, Doamne“ e numai un fel de sperietoare ce prinde până la o anumită vrâstă, după care copilul își pierde orice încredere în ființa Dumnezeui, iar omul de apoi devine sceptic în fața cărții aceleia pline de adânc

omenească înțelepciune morală, care este Biblia.

Așa se naște acel produs anchilozat sufletește, cetățeanul acela lipsit de orice etică atât de frecvent în toate straturile societății românești, stigmatizând întreaga viață socială cu precetia aceea de dureros s'epți ism și desmălată lipsă de respect față de orice și oricine.

Acestea credem să fi fost gândurile autorilor cărții aceleia, când s'au hotărât să o alcătuiască. Poporului nostru, cu mici excepțiuni de la ultimul țaran până la cel mai înzestrat cu învățătură intelectuală trebuie să se facă o metodică, și înțeleaptă educație morală. Pentru că dară s'a ajuns să se răspândească 20.000 de exemplare din prima ediție a aceleiaș luCrări, marea Biblie nu se citește nici de 2000. Și nu trebuie să uităm că Biblia e lectura populară cea mai răspândită și că la Londra se trag edițiuni în câte 15 milioane exemplare iar la Berlin în câte 8—10 milioane.

Calea aleasă la alcătuirea Micei Biblii e desigur pentru noi cea mai potrivită. Din vastul material al Biblii s'au selecționat bucățile care să stârnească interesul pentru această reconfortantă lectură. Iar până la o traducere în românește a Biblii, o traducere care să poată fi acceptată până și de cel mai pretențios cititor, lucrarea aceasta îndeplinește un mare și imediat rol de pregătire. Păstrând tonul arhaic al Biblii, dar fără barbariile de sintaxă și limbă din traducerile de până acum — vezi Biblia tipărită cu spesele societății de Biblii britanică și străină, București, str. Salcânilor 2, 1915 — înzestrată cu figuri în majoritatea lor fotografii după tablouri celebre, Mica Biblie credem că va avea un nou succes — nu atât de librărie, cât e vorba de succesul moral pe care îl dorim.

În alte părți asociațiuni creștine îngrijesc de răspândirea Biblii. Noi nu avem așa ceva, pentru că creștinismul nostru constă numai în „actul de botez“. Dar statul ar putea să se îngrijească de acest lucru. Obiceiul de a se da premii de cărți elevilor silitori e de mult părăsit. O revenire la el ar înlesni și răspândirea Biblii pe lângă celelalte bune rezultate ce dădea pe vremuri.

Dar oare o prefacere a sistemului de educație în școală nu ar îndruma și el către lectura cărții plină de învățăminte și înțelepciune?

Cetirea Biblii e o chestiune care depășește scopurile religioase — că

e o chestiune culturală și națională de o gravitate covârșitoare.

JEAN BART. *Datorii uitate*. Ediția II-a — Ed. Viața Românească, Iași 12 lei.

„Datorii uitate” o nuvelă mare de 110 pagini, aproape cât un roman de dl. Eugen Lovinescu. Dl. Ibrăileanu, dacă nu ne înșelăm, i-a zis un roman concentrat, sau un rezumat de roman.

Cartea pe bun drept a fost premiată de Academie dela prima ediție; iar harnicul institut de editură de la Iași care nu face numai afaceri ci și operă culturală, bine a făcut că a reeditat-o astăzi când literații consacrați nu mai produc nimic și când tinerile talente promit, promit conținut, dar nu scriu. Le spunem acestea nu pentru a face o vină cuiva; dar nu ne putem dosi de la o constatare la îndemâna oricui.

Dl. Eugeniu Botez (Jean Bart) rămâne pentru istoria tinerii noastre literaturi o enigmă. Om cult și literat care a avut norocul să ocupe o situație socială de unde o putea îmbrățișa cu privirea întreagă cu scăderile și bogăția de aspecte că te are, ar fi trebuit să ne dea mai mult decât această esență de roman. Istoricul de mai târziu al literaturii noastre va trebui să găsească cauzalitatea acestui fenomen atât de fervent de altfel la aproape toți prozatorii noștri de aceeași calitate intelectuală.

În nicio privință nu poate fi vorbă de lipsa de talent, și totuși cu talent și bagaj intelectual din belșug, o fatalitate istorică l'a oprit pe dl Botez la rezumate de roman, când nu ne dă decât admirabile dar simple povestiri ca în „După douăzeci de ani” (în același volum).

Datorii uitate” suferă de toate neajunsurile vremii în care a fost scrisă. Tema închircită de sistemul monografierii personajilor și cu toate acestea având un admirabil mobil sufletesc, nuvela dlui Botez pune în discuție o însemnată chestiune de artă, pentru că ea suferă tocmai prin insuficiența realizării artistice.

Proza noastră nu s'a emancipat încă de sub influența fazei lirice, și dacă vom căuta în producția beletristică de până acum acea îmbinare de idei, fapte și sentimente cari ne dau operile de trainică artă ale literaturilor mai coapte, fără îndoială vom repeta o greșală. Iată de ce cartea dlui Eugeniu Botez trebuie să ne mulțumească așa cum e, fiindcă ea ne dă tot ce a putut dărui mai bun literatura noastră.

CATON THEODORIAN. *Nevestele domnului Pleșu*. — Ed. Viața Românească: București — 15 lei.

După un roman — prea de timpuriu scris — și câteva volume de schițe, povestiri și nuvele, dl Caton Theodorian a evoluat către literatura dramatică și se pare, a rămas la ea. Succesul „Bujoreștilor” i-a dat imbold. Iar Dsa a găsit cea mai înțeleaptă ieșire dintr'un gen literar pentru care se cere încontestabil mai multă caznă la mai puțină răsplată.

Dacă insuccesul „Comediei inimii” se poate da în sacrina unei întrigi care nu are nimic a face cu literatura, ultima sa lucrare dramatică pare a fi o diabolică răzbunare. Căci „Nevestele dlui Pleșu” nu le vedem — abia la urmă autorul binevoiește să ne arate una, într'un desnodământ curios, neasteptat și nejustificat. Dar așa a vrut autorul.

„Nevestele dlui Pleșu” din această privință s'ar putea intitula oricum și ar spune mai mult. „Strechia sărutărilor”, de exemplu, sau „Strategia birășitei” sau „Chiofteana pupăcioasă” sau „Epidemia amorului” (ar fi fost în serie cu comedia dragostei) oricum i s'ar zice ar justifica cele trei acte groțefi.

Dar ceea ce ne întărește convingerea că dl Theodorian a vrut să-și bată joc de publicul care l'a fluerat în 1919 e felul cu totul neîngrijit în care e scrisă piesa. Nici cea mai elementară preocupare față de ceea ce se numește stința scrisului; o desăvârșită neglijare a stilului și formei — fie ele chiar de circumstanță.

Un exemplu.

În scena VIII a actului întâiu, întâlnim un personaj care ce gângăvește la cuvântul **când**, dându-i înțelesul unui verb ce exprimă o îndeletnicire inavubilă; iar în restul lucrării cacofoniile abundă.

Oricum piesa a avut succes. Dl Caton Theodorian credem a fi mulțumit și răzbunat.

D. I. C.

„NAPKELET” An. 2, No. 21, Cluj, 1 Noemvrie 1921.

D. Paál Árpád, unul din fruntașii mai puțin reacționari ai ungarilor ardeleni, arată într'un articol intitulat „Săcui și ungar” greșala acelora dintre maghiari care nu fac deosebire între cele două națiuni și acuză de tradare conducătorii săcui cari țin cu orice preț să se afirme ca națiune aparte de cea maghiară. Având în vedere, că săcuimea, în sânul căreia nu se găsesec magnași din aceia, care ca și baronul Jósika aduc poporul în situ-

ații critice față de națiunea stăpânitoare prin intrigi tesute cu dibăcia îndeobște cunoscută la Budapesta, ea este chiar prin originea sa „dela coada vacii” favorizată, menținându-și independența. Autorul arată că această independență de ceilalți unguri este din două puncte de vedere bună: întâi, pentru a se vor putea cere cu atât mai multe drepturi pentru minorități cu cât postulanții nu sunt ai unui singur popor și e bună de reținut de către români această, apoi, fiind că săcuij au tradițiile lor, caracterul etnic, aspirațiile, altele decât ale celui alt grup maghiar, deci nu li-se poate aplica o nive'are fără să se resimtă în chip nemulțumitor.

D. Kereszturi Sándor publică în traduceri reușite dintr'o Antologie a lyricilor români ce va apare în curând; câteva poezii cari au fost tipărite în *Gândirea: Vară Nouă* de Lucian Blaga, *Timpul* și *Noapte pustie* de Demostene Botez, *Fântâna Părăsită* de Wladimir Streinu și *Toamnă* de D. N. Teodorescu. Aceste traduceri din scriitorii români ne bucură fiind că se dă cea mai bună dovadă că fruntașii revistei cari prin publicistica cotidiană pregătesc terenul apropierii minorităților de noi, au înțeles însemnătatea neîndoielnică pentru această apropiere a schimbului cultural.

Restul revistei: Un articol de J. Csalokozi, arătând că România e și ea vinovată de faptele regimului actual din Ungaria, întrucât cu toate că un ministru al ei — d. Mihali — a luptat pentru aducerea unui guvern democrat în Ungaria, ea, împreună cu celelalte state care se tem un astfel de guvern va putea mai lesne obține drepturi pentru ungarimea din statele succesoare, — a dat voie, pe timpul ocupației, să ajungă la cărmă guvernantați ca cei de astăzi, care nu vor fi nicicând ascultați când își vor ridica glasul pentru ungarii pierduți. Constată strânsul raport între regimurile din Ungaria și exercitarea de către ungarii dela noi a drepturilor făgăduite. Cronici despre criza muncitorească dela noi, datorită printre altele și lipsei de cultură, (din 80 mii sindicalisti câți erau anul trecut, avem acum abia 40 mii); — despre spiritul democratic care pătrunde tot mai adânc etc. etc.

I. T.

Socotim astăzi peste 4000 cititori cu numărul. Dacă aceștia s'ar abona ne-ar scuti jumătate din cheltueli cu încasatori, remizele depozitarilor, corepondențe de prisos etc. etc. Abonați-vă la GÂNDIREA. Ne veți da astfel posibilitatea să îndeplinim mai curând îmbunătățile proiectate.

CRONICA-MARUNTA

O companie din Egipt dă la Tunis în limba arabă câte o reprezentație de teatru pe săptămână. Pe lângă câteva piese compuse din episoadele celor „O mie și una de nopți”, repertoriul e în mare parte exotic, cuprinzând opere din epoca romantică.

Cineva care se afla în Tunis la data acestor reprezentații, nu a putut rezista, și cu drept cuvânt, de-a se duce să vadă Romeo și Julietta jucată în limba arabă, cu actori arabi.

Tentația ne pare într'adevăr de neînvinc.

Chiar cu riscul de-a nu înțelege nici un cuvânt, am lua și noi parte cu-o diabolică satisfacție la asemenea reprezentații. Mai ales Romeo și Julietta!

Cel care-a asistat la așa ceva, își scrie impresiile în revista franceză „L'opinion”.

Costumele sunt pasabile. În piesă însă au introdus oare-care invențiuni și convențiuni specifice țării lor. Așa de exemplu, fiind-că în literatura populară arabă o declarație de dragoste se exprimă de obicei sub formă de cântec, apoi Romeo și Paris se intrerup la fie-care moment pentru ca să înceapă a cânta o romanță plângătoare, neacompaniată de muzică, cu sunete când guturale, când nazale ca niște negustori ambulanti, de haine vechi.

Preocuparea actorilor e să imite pe Europeni: bărbații vorbesc afectat, cu voci fremurătoare și dramatice. Toți iau atitudini emfatică și cel din urmă figurant privește în sală cu un aer sfidător. Femeile, din cauză că abia de puțină vreme îndrăznesc să apară pe scenă, par încă intimidată de a se arăta cu fața desvelită. (atâta ar mai lipsi: artă dramatică cu vual pe față).

Pasajul mai mult aplaudat a fost un fel de scânceală cântată de *Romio* către *Shoulit*, scânceală care înlocuia divinul dialog: „Vrei să pleci? Nu-i încă dimineață. E glasul privighetorii ori cel al ciocârliei...”

La toate aceste spicui de impresii adăogați admosfera generală de exotism, și cu puțină imaginație puneți totul în scenă.

Cine n'ar vroi să meargă la o reprezentație arabă cu Romeo și Shoulit?

D. B.

Abonați-vă la GÂNDIREA în loc să o bumpărați cu numărul; astfel o veți plăti mai puțin și ne veți aduce un serviciu.

Ne fură viața și nu ne dăm seama că galopăm cot la cot cu hidosul chip al neînțelegerii. În urma noastră vin și rămân alții. Și-i uităm așa cum l'am uitat pe flăcăul acela sprincenat și vioi care acum cinci ani, nu mai era ce fusese. Const. T. Stoica murise încă dela 23 Octomvrie, luptând pentru țară.

Acolo pe front, în orele de răgaz și-a scris voinicul — în vreme de pace tânăr scriitor — așa cum s'a priceput și ceea ce a simțit în „zilele de luptă”, „Insemnările” acelea pe cari o mână pioasă și un sfat prietenesc li-a adunat în volum.

Const. T. Stoica a murit prea de timpuriu pentru a lăsa în istoria literaturii noastre mai mult decât amintirea unei promisiuni. Dar câte tinereți cu cari se sporesc an de an „promisiunile” literare vor purta măcar nimbul acela de glorie al vitejei ostășești, lăsând în urma lor regretul sincer ca al celui ce a semnat un volum cu transparentul „Delaziliște”, și încercările dela „Viața Nouă”?

Un adevăr banal: Teatrul e un însemnat element de unificare a limbii, și cel mai eficace; iar altul mai puțin banal: unificarea graiului aduce după sine și aceea unificare sufletească ce trebuie să stea la baza oricărei gândiri naționale.

Dar nu toată lumea gândește la fel, și nici dl Victor Eftimiu, directorul general al teatrelor, după cât se pare.

Și iată ce ne face să credem astfel:

În Bucovina teatrul românesc nu există, în timp ce funcționează acolo un teatru german, altul polon unul rutean și unul evreiesc. E singura provincie românească rămasă fără teatru. S'a găsit însă acolo un om care în literatură nu poate fi comparat nici cu dl Eftimiu, dar activ și stăruitor. Acest om a făcut ce a făcut, a strâns fondurile trebuitoare, a angajat artiști și a înghebat trupa „Delavrancea”. Deși legea teatrelor la art. 1 spune lămurit că „Exploatarea teatrelor este liberă în România”, omul nostru a obținut și autorizația ministerului artelor; iar după nesfârșite intervenții la primărie a putut rupe 7 zile de reprezentăție pe lună în teatrul Comunal din Cernăuți, acolo unde trupa germană a dlui W. Popp juca neșeparată de nimeni în fiecare seară teatru și operă. Nu știm cum se face însă că tocmai în zilele când dl Popp juca în nemțește o piesă a dlui Eftimiu „Achim”, directorul trupei „Delavrancea” primește înștiințare dela primărie că are ordin dela București să nu-i dea nicio zi de reprezentație la teatru orășenesc, fiindcă trupei i s'a retras autorizația. Ordinul în adevăr sosește și e semnat de dl director general al teatrelor.

Și astfel Bucovina rămâne din nou fără teatru românesc grație curioaselor vederi de politică culturală ale dlui Victor Eftimiu. Dar după câte știm măsura e cu totul ilegală, iar directorul Teatrului Național din București, numai ca titlatură director general al teatrelor, și-a depășit atribuțiile.

Și fiindcă e în discuție dl Eftimiu și o chestiune de teatru să ni se permită să reproducem dintr'un program al unei trupe de turneu dela Teatrul Național din București câteva rânduri scrise probabil anume pentru provinciali.

Programul e al trupei „Soreanu” la reprezentația „Raței Sălbatece”. În prima pagină din interior pe trei sferturi din ea poza unui frumos cap: dl Victor Eftimiu. Dedesubt și pe următoarele note

biografice și câteva note bibliografice. Apoi aceste rânduri:

„La 1918 tipărește la Paris un volum „de povestiri „Contes Romains”, pe care critica franceză îl primește cu „elogii unanime; critici ca: Laurent Thailade, Camille de Senne, îl compară cu cei mai mari scriitori ai lumii, iar Guillot de Saix îi traduce „toate piesele în franțuzește.

„Actualmente dl Victor Eftimiu este Director General al Teatrelor, și se bucură de toată simpatia și priceperea ce trebuie s'o aibă un Director General, știind să conducă, să administreze, să armonizeze totul și în special să-și aleagă repertoriul, reușind să facă cel „mai strălucit directorat al Teatrului Național”.

Cu piese traduse în franțuzește, deși ne jucate, nu credem ca dl Eftimiu să se fi lăsat măgulit de faptul că i-s'a jucat o piesă în nemțește și să fi lovit fără muștrări în ființa unui teatru românesc. Aceasta cel mult ar fi putut-o face unul din acei directori pitici cari i-au premers la direcția Teatrului Național din București, un Ion Ghica, Pompiliu Eliad, Davilla, cari n'au știut „să facă cel mai strălucit directorat” în timpul cât au trecut pe acolo.

Și nu ne vine să credem că un autor român „comparat cu cei mai mari scriitori ai lumii” s'ar pute deda la meschinării vrednice de un Costache Negruzzi, Odobescu, Creangă, Eminescu, Coșbuc și atâția alții cari n'au avut talentul literar al *dsale* și pe cari invidia nesuccesului i-ar fi îndemnat să dorească o reclamă pe care omul de talent are pu-doarea să n'o caute.

Nu, nu! Mai degrabă admitem că dl Eftimiu n'a cetit legea teatrelor. *d. i. c.*

Nimic mai puțin ademenitor ca un Anuar. Cifre cari îmbăcesc coloanele, dări de seamă, procese verbale, lămuriri admittitoare, statute și paragrafe, regulamente, încasări de cotizații, bilanțuri. Brrr! ce perspectivă de lectură chinuitoare...

Iată de ce, de două săptămâni, *Anuarul Societății literare «Gr. Alexandrescu» a elevilor de curs superior din liceul Unirea Focșani*, a îndurat pe biroul nostru o soartă ingrată. În fiecare dimineață, pus în evidență își aștepta resemnat rândul la cercetarea cronicarului. Și până seara dispărea întotdeauna sub vraf de cărți și reviste descărcate de factorul postal; toate de o mai pripită actualitate.

Cu aceste sentimente de puțină bunăvoință, am desfăcut în sfârșit anuarul societății școlare de literatură din Focșani. Și ce revanșă și-a luat cartea tipărită sub îngrijirea stăruitoare a profesorului de limba română I. M. Rașcu! Lectura devine o adevărată sărbătoare a sufletului. O fereastră ferecată până acum, se deschide către o grădină cu roade cu atât mai prețioase, cu cât mai singuratic sunt. Rostul profesorului se depărtează deodată de la catedra cu catalogul notelor severe și dușmănoasă și pogoară la o prietenie care cucerește și cârmue nesimțit inteligențele tinere peste și dincolo de îngrădirea strictă a programului.

Aproape să împlinească un sfert de veac de existență; Societatea, literară a liceului «Unirea», s'a înviorat sub al doilea an de conducere a profesorului I. M. Rașcu, de o hârnicie pe care ne-o expune amănunțit cele aproape o sută de pagini ale anuarului.

În opt luni, biblioteca a fost cercetată de zece ori mai mulți cititori de cât în anul precedent, o adevărată întrecere între școlari a alcătuit pentru sfârșitul anului și tipărirea în acest anuar, un mănunchi de «încercări modeste, interesante, în care uneori munca nu era de neglijat, iar intenția bună, întotdeauna demnă de laudă». În douăzeci și șase de ședințe, de către elevi, profesori și președintele societății s'au ținut disertații, conferințe, comunicări, s'au făcut recenzii cărților de seamă cîtite, s'au adus în discuție probleme de literatură, s'au comemorat scriitorii de aci și de aiurea, s'au analizat însușirile unor opere stabilindu-se apropieri între cele străine și cele ale autorilor noștri.

În trei excursii, elevii sub conducerea profesorului au explorat ținuturile nestrăbătute ale județului, după ce sufletele și curiozitatea școlarilor au fost mai întâi ispitite de «Cartea Munților» a Bucurei Dumbravă.

Se desprinde din lectura acestei vrednice activități încununată de izbândă; mulțumirea neasemuită pe care o dă mărturie unei fapte bune și discrete. Am dori totuși anuarul ajuns și sub ochii altor profesori din alte părți. Ar însemna atunci și o discretă muștrare.

Cărțile rare, tipărite în număr restrâns de exemplare, în ediții de amator, apar tot mai des în apus. Autorii își caută un public al lor familiar și discret pentru care tiparul e numai o legătură de prietenie. Ideile alese, scumpe și personale nu caută vulgarizare — cititorii nu sunt decât o elită. Pe acest teren, fiecare autor își are prietenii săi speciali — de la turnul voit babilonian al futurismului, până la ultra senzibilitatea nevrozei critice sau literare.

Editura revistei belgiene „*Ça Ira*” din Anvers, ne trimite câte-va astfel de pachete și volume, care se îndreaptă către o minoritate de cititori ce știe prețui într-o deopotrivă măsură noutatea și subtilitatea ideilor ca și arta delicată a imprimaturului.

Într-o mică plachetă asupra lui Stendhal, Leon Chenoy (*Stendhal et la rectification de l'enthousiasme. Ça Ira. Anvers*) analizează cu spirit ascuțit impulsivitatea entuziastă a unuia dintre cei mai tristi sufletește autor. Critică plină de adevăr, în paradoxele ei vioiciune. S'a scris mult despre Stendhal, și mai ales în ultimul timp; totuși paginile d-lui Chenoy aduc mai mult decât un aspect nou; am spune un adevăr nou. Tot din aceeași editură, versurile d-lui Paul Neuhuys (*Le Canari et la Cerise. Un vol. pur fil Lafuma Ça Ira Anvers*) inspiră reflecții noi lectorului care caută să disece nu numai nevroza modernă dar și scârbirea în poezie de

aceleași imagini și aceeași muzică. Senzualismul culege oboșit toate fructele, gustând și acele din care exală aroma putrezirii. Versul se izolează în cel mai strict personalism. Aproape nu se mai preocupă de împărtășirea emoției pe care o poartă poetul. Ca și un călător care se sue singur în balon spre a se înălța cât mai sus; — asemenea versuri lasă pământului tot ce e grea și tae odată cu funia convenționalismului și înțelegerea desăvârșită. Poet al acelorași dogme, *Clément Pansaers*, în preamărirea lenei (*L'Apologie de la Paresse Ça Ira. Anvers*) — duce și mai departe cu zâmbetul ironiei, această eleganță morbidă a ideilor descompuse. Ici și colo comparații răsar ca flori minunate și veninoase peste mormântul poeziei apuse. Vremea modernă în care sculptori mari ca Rodin, tăiau nasul și brațele statuiilor ca să nu le păstreze decât o mișcare — își capătă încă o oglindire în această poezie ce-și automutiliază inspirația.

Polemicele din jurul *Jurnalului* fraților Goncourt, a făcut să se vorbească și despre biblioteca faimoasă a celor ce au scris «Arta secolului al XVIII-lea».

Cu toată dragostea și respectul pentru cărți, frații Goncourt, nu au fost bibliofili rafinați. Câteva slăbiciuni de gust o dovedesc. În schimb biblioteca rămasă pe urmele lor, e una din cele mai complete care s'a adunat cândva.

Era destul pe acea vreme să colinzi bouquinistii de pe bulevard, pentru a culege cu prețuri derizorii, o provizie de cărți necercetate atunci și cari astăzi ating prețuri fabuloase. Au descoperit astfel și manuscrise care restabilesc capitole întregi din istoria artei și literaturii. Sub arcadele Colbert, în rafturile anticarului Lefevre au dat așa într-o bună seară ploioasă peste un registru care cuprinde în original notița biografică consacrată lui Watteau și citită de contele Caylus, la 3 Februarie 1748 la Academia regală de pictură și sculptură. Fără această notiță, nu s'ar fi știut aproape nimic precis despre autorul «Petrecerilor galante».

În primul etaj al casei dela Auteuil, s'au îngrămădit colecții formidabile de manuscrise, documente originale, biografii, afișe, plachete; toate clasificate, ordonate, însoțite de note, autografe, indicații referințe și observații.

Alături de acestea, trei camere cu pereții acoperiți de rafturi fixate cu ediții originale ale lui Hugo, Musset, Stendhal, Balzac. Corecturi făcute la prima perie de mână autorilor, articole înmormântate în ziare și reviste efemere. Pagini de manuscris în fruntea fiecăror volume din colecții. Ediții unice, pe hârtie specială, cu dedicații prețioase. Frații Goncourt, au dus dragostea pasionată de cărți, până la a pune să se picteze sau deseneze potretele autorilor unici, pe volumele preferate. Astfel, pe un exemplar din

Sapho se găsește potretul lui Daudet pictat în ulei de Carrière; pe *L'assom*; *moir* un portret al lui Zola de Raffaelli; pe *Mes Souvenirs* portretul lui Banville de Rochegrosse; al lui Francois Coppé pe *Toute une Jeunesse*; portretul lui Mirbeau de Rodin pe *Sébastien Roch*; al lui Rodenbach de Stevens pe *Le regne de Silence*. Pe toate edițiile contemporanilor, portrete originale de Carrière, Jeaniot, Forain Besnard, Gandane, Jacques Blanche, Tissot, Flameny, etc.

Firește, acest obicei de a adăuga edițiilor originale autografe și portrete nerespectând integritatea volumului, nu dovedesc un gust de perfect amator. În schimb ce prețioasă sursă de documentare literaro-artistică.

Gabriel d'Annunzio, se consolează de desamăgirile dela Fiume, pregătind literaturii noi surprize. Un prieten din Italia, ne scrie că trăiește izolat într-o vilă de lângă Como, cu grilajul ferecat și cu perdelele trase. Cartea ce pregătește ar fi o minune. Se va numi «*Nocturna*» și va împărtăși impresiile ce le-a simțit, atunci după ce-și pierduse un ochiu în război; a fost nevoit să îndure mult timp întunericul, și cu celalalt ochiu înmormântat sub bandaj. S'au prezentat până acum editori oferind prețuri fabuloase... Va tipări curând și cartea *Fiume*, Până atunci și-a reunit toate operile într-o ediție unică *Opera Omnia*, de o tehnică desăvârșită și care se vinde cu 1000 lire.

Pelerinajul de toamnă, la casa lui Zola, la Medan, a dat din nou prilej cercetătorilor literari să scoată în lumină o nouă latere din opera gloriificatului romancier.

Astfel *Yvanhoé Rambosson* criticul de artă dela *Revue Bleue*, a scos în evidență că Zola, căruia de atâtea ori i s'a contestat subtilitatea artistică, a fost de fapt nu numai unul din criticii cei mai severi de artă din a doua jumătate a secolului trecut, dar și unul din cei mai perspicaci. De altfel recitiți *L'OEuvre*, pateticul roman al unui pictor. Nu putea fi scris de un profan...

Studiul nervos asupra lui Manet și *Salonul din 1866*, tipărit în *Mes Haines*; substanțialul articol asupra picturii care face parte din *Nouvelle Compagne* cum și corespondența cu Cézanne, au astăzi aparența unor indicațiuni aproape profetice. La 1866, când juriul refuzase tablourile lui Manet, (în *Revue Bleue* din eroare cules Monet), Zola scria: «Locul d-lui Manet este marcat la Luvru ca și acel al lui Courbet. Se va râde poate de panegirist după cum s'a răs de pictor. Dar într-o zi vom fi amândoi răzbunați».

Într'adevăr, *Olympia*, pânza lui Manet

triumfă astăzi în sala franceză dela Luvru, în fața Odalistei lui Inyres, și uitarea a îngropat în schimb până și numele lui... Nazon, una dintre celebritățile picturale ale acelei expoziții unde Manet fusese socotit nedemn să ia parte.

În epoca aceea, Zola care nu avea decât 26 ani, înfigea mâinile sale îndrăznețe în umbra unde trăiau necunoscuții, și scotea din acest întuneric, încă două nume devenite de atunci celebre, *Claude Monet* și *Pissaro*, singurii artiști pentru care penița sa risipea o admirație fără rezerve într'un compte-rendu de Salon, în care nu vorbea decât despre cincisprezece pictori. Astăzi, un astfel de omagiu adus lui Monet și Pissaro, ar părea natural, după ce și-au câștigat o glorie definitivă, dar cu cincizeci de ani în urmă o atât de perfectă profeție, pare din domeniul miracolului. Printre sutele de pânze trimise la Salon, Emilé Zola, dela prima aruncătură de ochi înfelesese pe pe acei pe cari posteritatea avea să-i glorifice.

S'au înspăimântat în sfârșit și francezii de criza cărților în străinătate. *Congresul național al cărții*, ținut la Paris sub președinția lui Pierre Decourcelle n'a mai lăsat editorilor și autorilor nici o iluzie. Raportul lucid și aspru al lui Leclerc, a arătat că expansiunea cugătării franceze peste frontiere se prăbușește.

În *Le Monde Nouveau* cu data de 15 Octobre, José Germain expune cauzele complicate ale acestei înfrângerii și încearcă să propună câteva soluții practice. Ciudat e că au fost alungate din vitrinile librăriilor, cărțile franceze atât în țările cu moneda depreciată ceace ar fi și este explicabil, cât și în cele cu schimbul urcat cea ce se poate explica mai puțin. O pagină rezervată României, socoate cazul nostru cel mai desnădăjduit. Și se pare că autorul nu cunoaște lucrurile de cât pe jumătate... Căci crede că plătim o carte obicinuită cu 30 lei, calculând 4 lei francul; pe când librarii, cel puțin cei din Capitală sau cel puțin o mare parte a celor din Capitală, vând cărțile în mână cu ziarul unde stă scris cursul leului, după bursa zilei. Nu odată am plătit un volum de 7 franci cu 65-70 lei.

Ni se spune și despre o *Agenție Generală de librărie și publicațiuni*, a stabilit legături cu Spania, Argentina, Holanda, Elveția, Englitera, Statele-Unite, Egipt, Siria, Suedia, Japonia, pentru înlesnirea comerțului de cărți franceze. «În Septembrie 1919, această agenție generală, a înființat în București, str. Isvor 14, o foarte importantă(?) sucursală de librărie engros, pentru a aproviziona librăriile României vechi și nouă... O fi. Dar nu i-a simțit nimeni existența.

Dumnezeu a creiat lumea, în afară de Olanda. care a fost creiată de Olandezi; — așa începea odinioară o descripție celebră a micii țărișoare care a dat cea mai uimitoare pictură a veacului al XVII-lea și astăzi furnizează Europa cu socolată, cacao și faimoase brânzeturi. (De altfel brânza și șocolata par a fi specialitatea țărilor neutrale; vezi Elveția.

Două cărți franceze de curând apărute: Henry Asselin, *La Hollande dans le Monde* (Perrin) și Paul Fort, *Au Pays des Moulins* (Fasquelle) ne poartă câte va ceasuri în această țară minunată unde câmpurile vaste sunt striate de canale și unde la orizont, apa se confundă în asfințituri cu iarba. Un decor de frumusețe stranie; iarna cu canalele înghețate și cu morile întunecate pe vata albă a zăpezii, primăvara cu iacint și cu nesfârșite câmpuri de tulipe care îmbălsămează văzduhul. Peisagii adorată de Fromentin. Interioruri eternizate de pictura marilor mașirii. În acest pământ cucerit zi cu zi mării; în mijlocul unei naturi domesticate cu o răbdare eroică și încă-pășinată; fertilizată ca o imensă grădină de legume și flori; viața olandezilor apare ca o perpetuă luptă împotriva elementelor. De aci asprimea rasei aproape brutală. Și înfățișarea greoaie și lentă; bărbați legănați pe picioare enorme, femei cu sâni abundenți și cu șolduri fecunde.

A șaptesprezecea țară din Europa clasificată după suprafață, ar fi geograficește o palmă de pământ neglijabilă dacă expansiunea acestui popor de șase milioane abia, nu ar străbate treptat, sub toate aspectele în vechiul continent și în cele noi, adesea luând înainte puterilor mari.

Și n'ar putea fi altfel. La 6 milioane de locuitori, 5784 școli primare, cu un milion de elevi. Statistica analfabeților găsia în 1914-15 mai puțin de un neștiutor de carte la sută. Ce date interesante pentru ministrul român al Instrucțiunii publice. Literatură modestă, artă și muzică de asemeni, sculptură de loc; s'ar părea că forțele de creație în artă s'au sleit cu veacul lui Rembrand. În schimb ce înflorire științifică! Într'o singură generație acest popor de șase milioane de suflete numără șase laureați ai premiului Nobel.

„Asociațiunea

pentru literatura română și cultura poporului român“.

Către fruntașii comunelor noastre.

Comitetete locale (sătești și orașenești) de improprietărire vor avea să se ocupe în timpul apropiat, cu toate chestiile, re-

feritor la *Reforma agrară din Transilvania, Bănat, Crișana și Maramureș.*

În conformitate cu dispozițiile prevăzute în articolele 1. 4. 40 și 114 ale nămitei legi, comitetete locale de improprietărire, în toblourile ce vor întocmi, au să destineze teren și „*pontru satisfacerea trebuințelor de interes general, cultural, economic, social și educație fizică*“.

Intre aceste *ășezăminte de interes public* se numără și **Casele Naționale**, la a cărorora înfăptuire în toate satele și orașele din Ardeal, Bănat, Crișana și Maramureș „**Asociațiunea**“ („Astra“) și-a luat un angajament.

Rugăm, deci, cu toată înșistența, pe domni preoți, învățători, secretari comunali, primari ș. a. să nu scape din vedere ocazia, care nu șse va mai da altădata, dea lua în tabloul de improprietărire un teren (de cel puțin $\frac{1}{4}$ de jugăr, la loc potrivit, pentru *Casa Națională*, care alătura de Biserică și Școală, are să fie în viitor o vatră luminoasă pentru înaintarea neamului nostru, atât în privința morală, culturală și socială, cât și în cea materială, pentrucă *Casa Națională* va avea să cuprindă în sine: biblioteca populară, sala de cetire, societatea de cântări, sala pentru festivități, cooperativa, banca sătească, pavilionul de joc ect., cari toate le reclamă viitorul chiar și pentru cea din urmă comună românească.

După obținerea locului, rugăm satele noastre să se pună în legătură cu noi pentru stabilirea și începerea construirii Casei Naționale, precum și pentru înșestrarea ei cu cele trebuincioase unei Case, care va fi spre fala și folosul comunei.

Sibiu, în 8 Octombrie. 1921.

Andrieu Bârseanu
prezident.

Romul Simu
secretar.

Cărți și reviste.

Le Crapouillot (1 Noembrie) dă un admirabil număr ilustrat asupra „Salonului de toamnă“. Analiza lucrărilor expuse, făcută de subtilul critic de artă de Louis Léon Martin, este înșoșită de numeroase reproduceri după tablouri „en simili“.

Restul sumarului :

O dare de seamă asupra noului roman al dlui Jean Galtier Boissière: „Loin de la Rifflette“, semnată de Roland Dorgées, un frumos articol asupra Sportului datorit dlui Jean Barnier, cronici de literatură, teatru și cinema semnate de Alexandre Arnoux, Léon Moussinac, A. Varnagac, M. Mormillon, J. Letaconnoz, P. Fuchs, A. Métérié.

